

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

Druhy žalob v civilním procesu

Bc. Barbora Rudlová

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Barbora RUDLOVÁ**
Osobní číslo: **R16M0228P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Druhy žalob v civilním procesu**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Druhy žalob
3. Náhled na žalobu a její druhy v civilním procesu Velké Británie
4. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **1. září 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 11. ledna 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předkládanou diplomovou prací "Druhy žalob v civilním procesu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou uvedeny v poznámkách pod čarou a v seznamu pramenů na konci práce. Jako autorka této diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Plzni dne 31.3.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu JUDr. Zdeňkovi Pulkrábkovi Ph.D. za jeho odborné vedení a cenné rady, které mi poskytoval po celou dobu zpracování diplomové práce. Dále poděkování patří mé rodině a blízkým, kteří mě během studia podporovali.

Použité zkratky označení právních předpisů:

1. zák. č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (jen „občanský zákoník 1950“ nebo „obč. zák. 1950“)
2. zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v účinném znění (jen „občanský soudní řád“ nebo „OSŘ“)
3. zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, není-li v textu stanoveno jinak ve znění účinném do 31. 12. 2013 (jen „občanský zákoník 1964“ nebo „obč. zák. 1964“)
4. zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v účinném znění (dále též jen „zákoník práce“)
5. zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v účinném znění (jen „občanský zákoník“ nebo „OZ“)

Použité zkratky názvů institucí a jiné:

ČSR	Československá republika, resp. Československá socialistická republika
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
NS ČR	Nejvyšší soud ČR
Sb.	Sbírka zákonů
ÚS	Ústavní soud ČR

Není-li v této práci na konkrétním místě uvedeno jinak, myslí se účinným zněním právního předpisu znění účinné ke dni 1. 3. 2021.

Obsah

1. Úvod.....	1
1.1 Úvodem obecně	1
1.2 Pojem žaloby a její základní náležitosti.....	2
2. Druhy žalob.....	4
2.1 Žaloba na plnění	7
2.1.1 Obecně o žalobě na plnění.....	7
2.1.2 Druhy petitů.....	11
2.2 Žaloba na určení	14
2.2.1 Podmínky přípustnosti určovací žaloby ve smyslu ust. § 80 OSŘ	17
2.2.2 Vztah žaloby na určení a žaloby na plnění	21
2.2.3 Žaloba na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem věci	23
2.2.4 Žaloba na určení týkající vlastnického práva k nemovité věci.....	25
2.2.5 Žaloba na určení právní skutečnosti	27
2.2.6 Žaloba na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu	30
2.3 Žaloba na založení, změnu a zánik právního vztahu	32
2.3.1 Žaloba na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.....	35
2.4 Statusové návrhy.....	39
3. Stručný náhled na žalobu a její druhy v civilní procesu Velké Británie.....	41
3.1 Angloamerický právní systém.....	41
3.2 Soudní systém v Anglii.....	43
3.3 Žaloba v občanskoprávním řízení (civil proceeding) v Anglii a Walesu	45
3.4 The civil Producer Rules	47
3.5 Druhy žalob	49
3.6 Postupy řízení	50
4. Závěr.....	52
Seznam použité literatury.....	54
Seznam klíčových slov.....	60
Slovníček pojmů.....	60
Resumé.....	61

1. Úvod

1.1 Úvodem obecně

Tématem této diplomové práce jsou, jak již název napovídá a shrnuje, druhy žalob civilním právem. Hlavní pozornost bude přitom věnována druhům žalob, zejména pokud jde o žalobní žádání, v českém právním prostředí. Samostatná kapitola bude pak zaměřena na stručný náhled na pojetí a druhy žalob v soukromém právu Velké Británie, a to s ohledem na specifickou anglosaského právního systému.

Cílem práce bude podat ucelený pohled na druhy žalob v civilní soudním řízení a jejich využití s ohledem na dosavadní judikaturu. Vzhledem k tomu, že žaloba je základním procesním úkonem, s nímž právní praxe pracuje téměř denně, budou vyhledány dílčí teoretické i praktické problémy s cílem následného nalezení jejich řešení, ať již za pomoci judikatury, právně komparativní analýzy názorů, či obecně uznávaných výkladových pravidel.

V současné době v civilním procesním právu nenajdeme právní předpis, který by výslovně vymezoval jednotlivé druhy žalob v civilním procesu. Při členění práce a jednotlivých výkladech je tak vhodné a do určité míry i nezbytné vycházet z právní teorie a rozhodovací praxe soudů, a to jak Nejvyššího soudu České republiky, tak i Ústavního soudu.

Jak již bylo naznačeno, bude první část práce věnována české právní úpravě. v první podkapitole této části bude věnována pozornost samotnému dělení žalob. Následně bude analyzována žaloba na plnění, žaloba na učení a žaloba na založení, změnu a zánik právního poměru. Jako poslední bude podán náhled i na statusový návrh, který byl do nedávné doby označován jako statusová žaloba. Provázanost tématu přitom nedovoluje striktní oddělení jednotlivých podkapitol, zejména pokud jde o řešení otázek přednosti žalob na plnění a žalob na určení. Jednotlivé související problémy tak budou řešeny na místě, kde se to bude s ohledem na řešené dílčí téma jevit jako nejvhodnější. u některých druhů žalob budou uvedeny konkrétní žaloby, a to s ohledem na praktické využití, případně všeobecné zajímavosti.

Cílem této práce není téma zcela vyčerpat a zodpovědět veškeré otázky, které by mohly s tématem souviset. Takové pojetí by výrazně přesáhlo účel této práce.

Druhá část mé diplomové práce bude pojednávat o občanskoprávní žalobě v Anglii a Walesu s tím, že v nezbytně nutném rozsahu bude učiněna zmínka o angloamerickém právním systému a soudní soustavě.

Důvodem volby tématu této diplomové práce je jeho praktičnost a trvajících aktuálnost, vzhledem k tomu, že žaloba je procesním úkonem zahajujícím soudní řízení, s nímž se navrhovatel obrací na soud proto, aby poskytl ochranu jeho subjektivním právům. Ač jde o naprosto zásadní a hojně využívaný druh podání, ne vždy je jeho aplikace snadná. Věřím v to, že následující text práce bude přínosný, zodpoví vybrané otázky týkající se zvoleného tématu a poskytne stručný exkurz do anglosaského právního systému, pokud jde o žalobu a její druhy.

1.2 Pojem žaloby a její základní náležitosti

Širším úvodem do zvoleného tématu je dle mého názoru vhodné vymezit pojem žaloby a zmínit se o jejích základních náležitostech, když je to zejména jedna z klíčových náležitostí žaloby, která může poskytnout kritérium třídění žalob do jednotlivých druhů.

Pojem žaloby označuje jeden z klíčových nástrojů civilního procesu, který lze definovat jako procesní úkon zahajující řízení před soudem. Jde o základní dispoziční úkon, kdy „*se žalobce obrací na soud s žádostí o poskytnutí ochrany proti určitému odpůrci (žalovanému)*.“¹

Dříve pojem žaloba nebyl konzistentní a docházelo k častému zaměňování s pojmem návrh. Dnes je žaloba jednotně vymezena jako *procesní úkon, kterým se zahajuje řízení sporné*.² v případě nesporného soudního řízení se jedná o návrh.

Žaloba je dispozičním úkonem účastníka. Každý, kdo se domnívá, že jeho práva mohou být či jsou porušována, má možnost se obrátit na nestranný soud, kde dochází k autoritativnímu zásahu moci veřejné do soukromoprávních vztahů. u žaloby sám žalobce disponuje možností soudní řízení zahájit či nikoliv. Ve valné

¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 190.

² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s.198. Srov. též ust. § 79 odst. 1 věta poslední OSŘ.

většině případů pak žaloba vymezuje předmět sporu a rozsah práv a povinností, o nichž má a může soud rozhodnout. Platí pro sporné řízení typická zásada *ne ultra petita*. Výjimku tvoří některé druhy žalob, jejichž výsledkem je konstitutivní rozhodnutí o uspořádání právních vztahů, kde způsob vypořádání plyne z právního předpisu. Jde o tzv. *iudicium duplex* a příkladem je např. žaloba o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, kde soud není vázán návrhem žalobce a o níž bude podrobněji pojednáno níže. Žalobce je též jedinou osobou, která může s žalobou disponovat, tj. např. vzít žalobu zpět, podat návrh na změnu žaloby. s ohledem na tuto skutečnost je žalobce tradičně nazýván pánem sporu, *dominus litis*.

Pokud jde o náležitosti žaloby, tak z pohledu zvoleného tématu je zásadní náležitostí žalobní návrh, tedy žalobní petit. Jde o esenciální náležitost žaloby, která obsahuje vymezení toho, čeho se žalobce domáhá³. Petit žaloby je nutno formulovat dostatečně precizně tak, aby mohl být podkladem pro výkon rozhodnutí⁴. Právě obsah petitu jsou jedním ze základních kritérií, podle kterého lze žaloby třídit. Jedná se pravděpodobně i o třídění nejvýznamnější, a proto mu bude v následujícím výkladu věnována hlavní pozornost.

³ Srov. ust. § 79 odst. 1 OSŘ.

⁴ Tím není dotčena možnost soudu formulovat výrok rozsudku jinými slovy, než použil žalobce sám. k tomu srov. např. Usnesení NS ČR ze dne 20. 8.2003, sp. zn. 21 Cdo 909/2003.

2. Druhy žalob

V současné právní úpravě se již výčet druhů žalob neuvádí. Do 31. 12. 2013 byl v ust. § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu v příslušném znění uveden demonstrativní výčet základních typů žalob. Ten žaloby dělil na žaloby o osobním stavu, žaloby na plnění a žaloby určovací⁵, když vycházel z třídění právě podle obsahu žalobního návrhu.

Samotná skutečnost, že právní úprava výčet druhů žalob neobsahuje, není nikterak na závadu, protože výčet byl jen demonstrativní a z praktického hlediska bylo možné uplatnit i návrh, který nebylo možné podřadit pod určitou kategorii vyjmenovanou v zákoně⁶. Naopak stávající pojetí podporuje koncepci, že žalobce se může obrátit na soud i v případě, že právní řád nepočítá pro konkrétní případ s určitým přímo souvisejícím druhem žaloby, jak tomu bylo např. v římském právu.

Nyní účinná dikce ust. § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v účinném znění (dále též jen „OSŘ“) stanoví pouze předpoklad pro podání, resp. úspěch žaloby určovací a tím je naléhavý právní zájem na žalobou žádaném určení. o žalobách určovacích bude pojednáno podrobně dále.

Žaloby, které mají jinak mnoho společných znaků i základních podstatných náležitostí, je možno třídit dle různých kritérií. Jak bylo shora naznačeno, je základním, velmi významným a praktickým tříděním, dělení podle obsahu žalobního petitu. Jde o třídění podle toho, „čeho se lze žalobou domáhat“⁷. v tomto směru jsou v doktríně, v praxi a někdy i v pozitivní právní úpravě⁸ vytypovány žaloby se shodnými rysy a tyto jsou pak tříděny do kategorií podle toho, o co žalobce v řízení usiluje.⁹ Dle tohoto kritéria se žaloby tradičně dělí na žaloby na plnění, žaloby na určení, či žaloby určovací, žaloby o založení, změnu či zrušení právního poměru a statusové žaloby. Vzhledem k tomu, že statusové žaloby nejsou zcela striktně řečeno žalobami ve smyslu pojmu žaloby, jak byl definován výše,

⁵ k tomu srov. ust. § 80 zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2013.

⁶ k tomu např. Mottl, komentář k ust. § 80 OSŘ. In: LAVICKÝ, P. a kolektiv. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

⁷ WINTEROVÁ, A. *Žaloba o občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 54.

⁸ Např. shora citované ustanovení OSŘ, nebo i věcný záměr nového občanského soudního řádu bod 110 návrhu (dostupný na <https://crs.justice.cz>).

⁹ Toto dělení žalob nemá nic společného s dělením druhů samotných žalobních petitů na jednoduché a složené, případně další.

bude jim v dalším výkladu věnována spíše stručná zmínka s vysvětlením prezentovaného názoru. Zejména pak dělení žalob na žaloby na plnění a žaloby určovací má nesporný praktický význam, neboť vztah žaloby na plnění a žaloby na určení je zásadní pro volbu správného žalobního petitu a budoucí úspěch žaloby, jak bude zevrubněji rozvedeno dále. Nespornou výhodou tohoto dělení je i fakt, že pod některou z těchto kategorií lze podřadit většinu žalob. s ohledem na české pojetí žaloby jako univerzálního nástroje ochrany práva ovšem nelze zcela vyloučit možnost, že se může vyskytnout i žaloba, která nebude zařaditelná pod žádnou z kategorií.¹⁰

Dalším možným dělením je dělení dle hmotněprávního důvodu. Toto dělení nemá v české teorii značné zastoupení. Zvláště s ohledem na skutečnost, že v českém právním prostředí lze podat i žalobu, která není zvlášť upravena jako žalobní druh, nemá toto třídění ani zásadnější praktický význam. Důležité jsou spíše některé dílčí kategorie z tohoto třídění, jejichž názvy jsou následně užívány pro teoretické označení určitých skupin žalob. To může mít svůj praktický význam pro přehlednost v rámci vědecké praxe, či výkladů, ale praktický význam úplně zásadní nebude. s přijetím a účinností občanského zákoníku, která opět zavádí jako právní institut ochrany držby, v rámci této kategorizace ožívá již někdy trochu zapomenuté dělení žalob na posesorní (směřující k ochraně držby, resp. pokojného stavu) a petitorní (směřující k ochraně práva, konkrétně práva vlastnického). Občanský zákoník rovněž s účinností od 1. 1. 2014 nově výslovně poukazuje na možnost podat tzv. konfesorní žalobu, tj. žalobu na ochranu práva ze služebnosti, když odkazuje v ust. § 1259 na obdobné použití ustanovení o ochraně vlastnictví. Občanský zákoník nově výslovně upravuje i tzv. publiciánskou žalobu, tedy žalobu z domnělého vlastnického práva¹¹.

Další dělení žalob lze činit dle případných právotvorných účinků rozsudků, v něž může řízení zahájené tím, či oním druhem žaloby vyústit. Jde tedy o to, jak dopadne předmětné rozhodnutí do hmotněprávních vztahů účastníků, tj. zda jen potvrdí již existující stav tak, jak byl zjištěn, nebo zda dojde k vytvoření nových

¹⁰ k tomu např.: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 204.

¹¹ Tato žaloba může mít svůj význam v situaci, kdy má žalobce za to, že je vlastníkem věci, i když tomu tak ve skutečnosti není, a domáhá se jejího vydání na žalovaném, která věc zadržuje. Pokud by žaloba z domnělého vlastnictví byla vyloučena, nemohl by být žalobce úspěšný, neboť vindikační žaloba, k jejímuž podání je aktivně legitimován jen vlastník věci, by byla vyloučena. Srov. ust. § 1043 OZ.

právních vztahů účastníků řízení. Dle tohoto výsledku se žaloby dělí na deklaratorní a konstitutivní. Pojednávalo se o tom, že dělba deklaratorních a konstitutivních rozhodnutí nemá význam, když každé rozhodnutí obě tyto složky obsahuje, ale tato námitka je vyvratitelná, jak píše již Winterová tím, že „v každém rozhodnutí nějaké tyto účinky výrazně převažují vzhledem k hmotnému právu, o které jde“.¹²

Deklaratorní rozhodnutí nemají právotvorný účinek, potvrzují již existující hmotněprávní poměry a působí *ex tunc*. Konstitutivní rozhodnutí mají právotvorný účinek, vytváří nová práva a povinnosti účastníků a působí *ex nunc*.

Deklaratorní žaloby směřují k rozsudku s deklaratorním účinkem a naopak konstitutivní ke konstitutivnímu.

Mezi žaloby deklaratorní patří typicky žaloby na plnění, např. žaloby na vydání věci, zaplacení peněžité částky apod. Konstitutivní žaloby jsou pak typicky tzv. právotvorné žaloby, které dle teorie třídění dle žalobního žádání řadíme pod žaloby o založení, změnu či zrušení právního poměru.

Jak je již výše zmíněno, OSŘ před svou novelizací vymezoval dělení žalob dle jejich petitu. Tohoto dělení se bude tato práce držet jako základního pro dělení pro utřídění dalšího výkladu, a to předně kvůli praktickým dopadům a využitelnosti tohoto dělení.

¹² WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 71.

2.1 Žaloba na plnění

2.1.1 Obecně o žalobě na plnění

„Žaloba na plnění je nejčastějším druhem žaloby.“¹³ Směřuje k tomu, aby byla pravomocným rozsudkem uložena žalovanému povinnost k určitému plnění, tedy něco dát, konat, něčeho se zdržet či něco strpět. Obecně lze říct, že žalobou na plnění, pokud rozhodování o věci náleží do pravomoci civilních soudů, se můžeme domáhat splnění jakékoliv povinnosti. Samotné plnění musí mít oporu v hmotném právu. Pokud tomu tak není, dochází k zamítnutí žaloby pro nedostatek věcné legitimace, ať již na straně žalobce, nebo žalovaného.

O žalobě na plnění soud rozhoduje v zásadě rozsudkem. Je-li předmětem žaloby nárok na peněžité plnění, nabízí se za podmínek ust. § 172 a násl. OSŘ rozhodnutí ve zjednodušeném rozkazním řízení, tj. platebním rozkazem, elektronickým platebním, či evropským platebním rozkazem.

Rozsudek o žalobě na plnění je deklaratorního charakteru a vždy stanoví plnit. Rozsudek o žalobě na plnění je téměř vždy závazný toliko pro účastníky řízení.¹⁴ Deklarovaná povinnost neplyne přímo ze samotného rozhodnutí, ale jde o povinnost, která žalovanému vznikla z právního, nebo protiprávního jednání, případně jiné právní skutečnosti, event. přímo ze zákona.¹⁵

Když nedojde ke splnění rozhodnutím uložené povinnosti dobrovolně, pravomocný rozsudek je exekučním titulem¹⁶ a může být na jeho základě vedena exekuce, nebo soudní výkon rozhodnutí. Každý výrok, kterým je ve věci samé rozhodováno o žalobě na plnění, musí být nejen formálně, ale zásadně i materiálně vykonatelný. Je tedy důležité, aby z žalobní petitu jednoznačně vyplývalo, čeho se žalobce domáhá a aby tento byl jasný a určitý. Petit žaloby a na něj navazující rozhodnutí musí být formulováno právě tak, aby podle rozhodnutí, zejména

¹³ Srov. např. ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 153. Výjimku tvoří rozsudky dle ust. § 159a odst. 2 OSŘ, které do našeho právního řádu vnášejí určité prvky tzv. hromadné žaloby, která ale v našem právu jinak samostatný základ prozatím nemá.

¹⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 153.

¹⁵ k tomu např.: WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 55.

¹⁶ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE K. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 329.

rozsudku, mohla být vedena exekuce, a to některým ze způsobů výkonu rozhodnutí, které jsou uvedené v ust. § 258 OSŘ.¹⁷

S výše zmíněným souvisí např. ustálená judikatura soudů v tom směru, že nelze žalovat na vydání nemovité věci, ale pouze na její vyklizení. Žaloba na vydání věci je přípustná toliko u věcí movitých, neboť nemovité věci nelze z podstaty věci přemístit, ani vydat¹⁸. i když jde v obou případech o vindikační žalobu¹⁹, pak dle ustálené rozhodovací praxe nejvyššího soudu se „právo na vydání věci ... se – jde-li o nemovitost – realizuje v soudním řízení, ve kterém není uplatňován nárok podle zvláštního (restitučního²⁰) předpisu, žalobou na vyklizení nemovitosti.“²¹

Jiným příkladem je stav, kdy se žalobce domáhá odstranění stavby, pak nemůže žalovat na vyklizení pozemku. Bylo-li by žalováno jen na vyklizení, mohla by být žalovanému uložena toliko povinnost vyklidit z pozemku movité věci, nikoli odstranit stavbu, která je nemovitou věcí v právním smyslu²². Musí být specificky určené, že domáhá odstranění stavby.²³

Výjimku z výše uvedeného je žaloba na nahrazení projevu vůle, která je většinou rovněž řazena mezi žaloby na plnění.²⁴ Rozhodnutí o těchto žalobách je z podstaty věci materiálně nevykonatelné.²⁵ Žaloby na nahrazení projevu vůle jsou zpravidla přípustné v případě, že jejich podání připouští zvlášť zákon²⁶, existují však výjimky, a to v situacích, kdy „*ve sporech z porušení předkupního práva a o neshodě spoluvlastníků při hospodaření se společnou věcí se za určitých okolností, vynucených povahou věci a smyslem právní úpravy, připouští i žaloba na nahrazení projevu vůle bez její přímé výslovné zákonné opory.*“²⁷

¹⁷ k tomu srov. např.: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 205.

¹⁸ Srov. též rozsudek NS ČR ze dne 29. 3. 2001 sp. zn. 20 Cdo 1129/99.

¹⁹ Srov. zpráva Nejvyššího soudu SSR ze dne 23. 5. 1985, sp. zn. Pls 1/85.

²⁰ Např. zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích v účinném znění. Kdy rozhodnutí o vydání věci vede k navrácení vlastnického práva žalobce. Srov. např. rozsudek NS ČR ze dne 28. 5. 1998, sp. zn. 2 Cdon 1361/97. Obdobně např. ust. § 6 zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v účinném znění.

²¹ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 26. 11. 1998 sp. zn. 3 Cdon 385/96.

²² Případně by mohla být součástí pozemku, ale pak by muselo být pravděpodobně žalováno ve složitější konstrukci, kdy by se žalobce zároveň domáhal určení vlastnictví k pozemku.

²³ Rozsudek NS ČR ze dne 9. 10. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1997/2000. Srov. též rozsudek NS ČR ze dne 29. 3. 2001 sp. zn. 22 Cdo 255/2001.

²⁴ Srov. např.: Komentář k ust. § 80 OSŘ. In.: JIRSA, J. a kol.: *Občanský soudní řízení, 2. část. Soudcovský komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019.

²⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2005 sp. zn. 20 Cdo 813/2004.

²⁶ v tomto směru je situace obdobná jako u žaloby právotvorné.

²⁷ Králík, M.: *Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. Uplatňování nároků a rozhodování o nich (procesní a hmotněprávní souvislosti)*. 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2014, s. 23.

Domáhá-li se žalobce zaplacení peněžité částky, má povinnost uvést rozsah a výši plnění, protože není možné bez dalšího ponechat výši plnění na úvaze soudu²⁸ nebo na znaleckém posudku.²⁹ Jde-li o peněžitou částku, musí být pro zachování dostatečné určitosti uvedena i měna, ve které má být plněno. To vše mimo jiné proto, že ve sporném řízení platí zásada *ne ultra petita*, jak byla shora vzpomenuta, a nelze tedy žalobci přiznat více, než žádá. v praxi to znamená, že např. v případě nároku na poskytnutí zadostiučinění za nemajetkovou újmu, je na žalobci, aby v rámci žalobních tvrzení a formulace žalobního žádání navrhl soud, v jaké výši zadostiučinění žádá. Výši nároku lze určit odhadem v návaznosti na subjektivní vnímání vytrpěné újmy žalobcem, porovnáním s obdobnými již řešenými případy, nebo případně na základě znaleckého posudku, jenž si nechá žalobce vypracovat, např. i s doložkou dle ust. § 127a OSŘ. Je přitom vhodné žádat spíše více, než méně právě s ohledem na zásadu *ne ultra petita*. Na druhou stranu nedůvodné nadsazování nároků může vést ke zbytečné ztrátě části sporu s vlivem na náhradu nákladů soudního řízení.³⁰ Výše uvedené nikterak nebrání soudu, aby např. na návrh žalovaného provedl dokazování dalším znaleckým posudkem a následně výši nárokovaného plnění modifikoval v návaznosti na provedené dokazování. Sluší se přitom poznamenat, že soud není názorem znalce vázán a platí zde zásada volného hodnocení důkazů. Případně přichází v zákonem stanovených případech v úvahu určení výše nároku podle spravedlivého uvážení.³¹

Jsou-li předmětem žalobního návrhu věci, které jsou uvedeny druhově, je nutné uvést jejich druh, jakost, množství, popřípadě i další znaky. Potřeba dostatečné specifikace předmětu sporu platí obdobně i pro individuálně určené věci, u který bývá ovšem potřeba specifikace ještě zásadnější. u žalob na plnění platí, že musí být jednoznačně určené, čeho se žalobce domáhá, resp. věc, k níž se žaloba vztahuje, musí být určena tak, aby ji nebylo možno zaměnit s jinou věcí, a to buď individuálně, nebo druhově určenou.³² Ke zmírnění eventuálně nepřiměřeně těžkého a přísného důkazního břemene, došla rozhodovací praxe k závěru,

²⁸ Ve sporném řízení zahajovaném na základě žaloby, jak byl její pojem výše vymezen.

²⁹ SVOBODA, K. § 80 Naléhavý právní zájem. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 352.

³⁰ Výjimkou může být např. aplikace ust. § 142 odst. 3, nebo ust. § 150 OSŘ.

³¹ k tomu srov. např. ust. § 2955 občanského zákoníku, ust. § 2956 a násl. občanského zákoníku, ust. § 2969 odst. 2 občanského zákoníku a související ust. § 136 OSŘ.

³² DRÁPAL, L. § 80 Druhy žalob. In: DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. I. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 526. Nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 13. 10. 1971 sp. zn. 2 Cz 50/71.

že pokud není žalobce schopen věc označit zcela nezaměnitelně (např. nezná výrobní číslo výroku, číslo karoserie automobilu apod.) je dostačující, aby věc popsal obecněji s tím, že pokud by žalovaný následně tvrdil, že má v držbě více věcí, musel by žalobce popis upřesnit. To by bylo ale již v návaznosti na výsledky řízení, které by zpravidla poskytly žalobci možnost své znalosti ohledně nárokované věci doplnit.³³ u druhově určených věcí, jež nelze vzhledem k jejich povaze individualizovat, je vindikační žaloba vyloučena.³⁴

V kontextu výše uvedeného i dalších výkladů není bez zajímavosti, že dle ustáleného výkladu nelze bez dalšího žalovat na zrušení smlouvy³⁵. V případě, kdy je nutno jako předběžnou otázku posoudit zrušení smlouvy, např. v důsledku odstoupení od smlouvy, přichází zpravidla v úvahu podání jiné žaloby. Výjimku tvoří některé zvláštní žaloby, resp. žaloby opírající se o zvláštní ustanovení právního předpisu, např. pokud jde o žaloby dle ust. § 8 odst. 4 zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů.³⁶

Závěrem této pasáže je vhodné ještě poukázat na to, že žalobce, pokud chce být úspěšný, musí dbát rovněž na to, aby v případě, že žalobou na plnění nároku je pohledávky, uplatňoval toliko pohledávky splatné. v případě, že z hmotného práva plyne žalobci právo na plnění od žalovaného, ale pohledávka dosud není splatná, dochází k zamítnutí žaloby tzv. pro její předčasnost. Může jít, jak o případy relativně jednoduché, kdy je např. žalován nárok na vrácení zápůjčky před její splatností, nebo o případy složitější, např. situace, kdy nejsou splněny zákonné předpoklady pro vznik nároku, kupř. nároku na náhradu škody.³⁷ Zamítnutí žaloby pro předčasnost zpravidla nebrání opětovnému uplatnění nároku po splatnosti pohledávky, a to zejména za podmínky, vychází-li uplatnění nároku z jiných skutečností, které nastaly až po původním pravomocném rozhodnutí a které představují odstranění zjištěného důvodu předčasnosti.³⁸

³³ k tomu srov. např. usnesení NS ČR ze dne 3. 10. 2002 sp. zn. 22 Cdo 1474/2002.

³⁴ k tomu srov. např. nález ÚS ze dne 24. 6. 1998 sp. zn. II. ÚS 192/97

³⁵ k tomu např.: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 205.

³⁶ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 724/2010.

³⁷ Srov. např. usnesení NS ČR ze dne 26. 11. 2014 sp. zn. 30 Cdo 2158/2014.

³⁸ Srov. např. usnesení NS ČR ze dne 5.12.2006, sp. zn. 21 Cdo 2091/2005.

U žaloby na plnění není nutné navrhnout lhůtu, ve které má být povinnost splněna, protože lhůty stanovuje sám soud, když vychází z příslušných ustanovení občanského soudního řádu.³⁹

2.1.2 Druhy petitů

V rámci výkladu o žalobě na plnění je dle mého názoru vhodné se alespoň stručně věnovat variantám formulace žalobních petitů, pokud jde o jejich obsah.

Co bude dále uvedeno, platí o žalobách obecně, nicméně u žaloby na plnění jsou varianty formulace petitů zvláště významné.

Ve valné většině případů bude žalobní petit formulován jako jednoduchý, tj. žalobce se bude domáhat jednoho nároku, ať již by šlo o splnění povinnosti, nebo o určení apod.

V rámci žaloby na plnění půjde např. o formulaci: „žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku ve výši ..., - Kč“, nebo „žalovaný je povinen vydat žalobci osobní automobil Škoda Superb, bílé barvy, VIN: ..., registrační značky: ...“. To jsou situace, kdy se žalobce domáhá toho, aby žalovaný něco dal. Obdobně bude formulován petit tam, kde žalobce žádá, aby bylo něco konáno, např. v žalobě na odstranění stavby.

Složitější je formulace žalobního petitu tam, kde se žalobce bude domáhat, aby se žalovaný zdržel určité činnosti. Zde bude na žalobci, aby uvážlivě balancoval mezi obecností a konkrétností tak, aby se na jednu stranu nedostal do oblastí neurčitosti, či nevykonatelnosti návrhu, a na druhé straně, aby nebylo nutno každou chvíli žalovat na zdržení se nových a nových variant rušebního jednání.

Od žalob s jednoduchým petitem odlišujeme žaloby s petitem složeným. Jde buď o případy, kdy se domáhá žalobce touž žalobou více nároků nezávisle na sobě, nebo případy, kdy jsou nároky uplatněny závisle. U závisle uplatňovaných nároků Jde o případy tzv. alternativních petitů, eventuálních petitů a alternativy *facultas*.

O eventuální petit se jedná tam, kde žalobce žádá, aby bylo uloženo plnit A, a pokud nebude přisouzen plnění a možné, žádá, aby soud uložil plnit B. Formulace petitu jako eventuálního může být praktická zejména tam, kde si žalobce nemůže být zcela jist skutkovým stavem věci na straně žalovaného a nechce

³⁹ Srov. ust. § 160 odst. 1 OSŘ. Nebo DRÁPAL, L. Komentář k ust. § 80 OSŘ: Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. Mazanec, M.: Občanský soudní řád I. § 1 – 200za. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

riskovat neúspěch ve věci. Ku příkladu v případě žaloby na vydání věci nelze této vyhovět, i kdyby jinak žalobou uplatněný nárok na vydání věci žalobci svědčil, pokud žalovaný převedl věc na další osobu, předmět žaloby zničil, nebo tento např. zanikl z důvodu povahy vyšší moci. Pokud by nebyl žalobní petit formulován jako eventuální nezbylo by soudu než žalobu zamítnout, neboť nelze žalovanému uložit povinnost vydat věc, kterou nemá. v případě formulace eventuálního petit tak, že žalovaný je povinen vydat žalobci věc A, a nebude-li to možné, je povinen nahradit její hodnotu zaplacením částky B, může být žalobci vyhověno i za výše nastíněné skutkové situace. Soud zamítne žalobu na plnění a s odůvodněním, že věc již neexistuje, ale žalovanému uloží zaplatit žalobci částku B. Není samozřejmě vyloučeno, aby byla zamítnuta žaloba s eventuálním petitem jako celek, a to za situace, kdy žalobci vůbec nebude svědčit právo na vydání věci.

Alternativní petit se uplatňuje v případech, kdy volba plnění náleží žalovanému, a to zpravidla v návaznosti na ujednání smlouvy. Není ale vyloučena ani možno daná právním předpisem.

Alternativa *facultas* je specifická do té míry, že žalobce žaluje A, ale vůči žalovanému zároveň prohlašuje, že žalovaný se může povinnosti zprostit plněním B. Žalobce se tak domáhá A, ale zároveň prohlašuje, že žalovaný se může povinnosti zprostit poskytnutím B, což bude reflektovat výrok rozsudku. Nemůže však nikdy uložit povinnost plnění B. Tím se alternativa *facultas* liší od alternativního petitu. s tím souvisí skutečnost, že výkon rozhodnutí lze v tomto případě vést toliko k vymožení A. Zproštění se plnění a poskytnutím B je právem, nikoli povinností žalovaného. Alternativa *facultas* přichází typicky v úvahu tam, kdy možnost tohoto postupu plyne z právního předpisu. Příkladem může být žaloba vrácení daru v případě odvolání daru pro nouzi dle ust. § 2068 odst. 1 občanského zákoníku. Podle věty poslední předmětného ustanovení se obdarovaný „může této povinnosti zprostit poskytnutím toho, co je k této výživě potřeba.“ Možnost zproštění se povinnosti jiným plněním může být i smluvně ujednána. Není ovšem vyloučeno ani to, aby žalobce navrhl zproštění se plnění žalovanému prostřednictvím formulace petitu jako alternativy *facultas* i bez výslovného zákonného, či smluvního základu. V takovém případě nelze alternativu *facultas*

bez souhlasu žalovaného pojmout do výroku rozsudku.⁴⁰ Obecně platí, že nabídka alternativy *facultas* je jen na žalobci.

OSŘ se možnostem variant žalobních žádání výslovně nevěnuje, nicméně v tomto ohledu se možná dočkáme *de lege ferenda* změny. Výše uvedené možnosti formulace žalobního petitu totiž příkladmo uvádí i věcný záměr návrhu nového občanského soudního řádu, a to v rámci náležitostí žaloby, takto: „Určitosti návrhu není na překážku, je-li petit formulován jako eventuální nebo alternativní, nebo jde-li o alternativní zmocnění.“⁴¹

V případě, že je žalováno ze vzájemného závazku a povinnost žalovaného plnit je podmíněna plněním ze strany žalobce, pak je toto nutno rovněž zohlednit v žalobním žádání.

⁴⁰ k tomu srov. např. WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 41.

⁴¹ Srov. věcný záměr nového občanského soudního řádu bod 108 písm. c) (dostupný na <https://crs.justice.cz>), který pro alternativu *facultas* užívá termín alternativní zmocnění.

2.2 Žaloba na určení

Jak již název napovídá, určovací žalobou se žalobce domáhá určení, zda tu právo je, či není, tedy vydání autoritativního *inter partes* závazného rozhodnutí, jímž bude postaveno na jisto, že zde právní poměr mezi účastníky řízení existuje, či nikoli. Z této definice a jejího gramatického výklada plyne, že nelze žalovat na určení práva jaksi do pléna. Žaloba na určení musí tak jako jakákoli jiná žaloba směřovat vůči konkrétnímu žalovanému, proti kterému je spor veden.⁴² s tím souvisí i problematika naléhavé právního zájmu na určení, o které bude podrobněji pojednáno dále. Za podmínek dále uvedených lze žalovat na určení jakéhokoli práva. Přestože zákon hovoří o určení práva nebo právního poměru není v obsahu těchto pojmů zásadní rozdíl, jde-li o věcnou stránku, a v tomto směru není tak ani nutno lišit mezi žalobou na určení práva a žalobou na určení právního poměru. Není-li dále výslovně uvedeno jinak, věnuji následující výklad právě žalobám na určení práva, resp. právního poměru. Tyto žaloby označuji jako žaloby na určení bez další specifikace pojmu. Dále bude totiž pojednáno o žalobách na určení právní skutečnosti, které vnímám jako zvláštní druh určovacích žalob v širším slova smyslu.

Problematika žaloby na určení je jednou z nejkomplicovanějších v procesním právu. Hlavní potíž s uplatněním úspěšné žaloby na určení tkví v tom, že zákon pro úspěch žaloby vyžaduje existenci naléhavého právního zájmu na určení na straně žalobce. Tento požadavek je vymezen v ust. § 80 OSŘ, jenž uvádí, že „*Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem.*“ Předmětné ustanovení je náhradou za ustanovení, které do 31. 12. 2013 poskytovalo demonstrativní výčet druhů žalob, který již v platném právu nenajdeme, a nyní se věnuje toliko požadavku nezbytnému pro úspěch žaloby na určení. Naléhavý právní zájem jako zcela neurčitý právní pojem je nyní již vymezený doktrínou a judikaturou.

Určovací žaloba na rozdíl od žaloby na plnění, neslouží k vydání, resp. z pohledu žalobce ke získání exekučního titulu jako podkladu pro výkon rozhodnutí. Cílem není vymoci od žalovaného konkrétní plnění, jako je tomu

⁴² k tomu např.: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 206.

např. u žaloby na plnění ze smlouvy, či domáhat se ochrany práva, např. některou z vlastnických žalob. Žalobce se domáhá, aby soud autoritativně rozhodl, zda právní vztah existuje či naopak. Tuto žalobu lze formulovat jak pozitivně, tak i negativně⁴³. Příkladem pozitivní žaloby je žaloba na určení existence práva odpovídajícího věcnému břemenu, resp. služebnosti. Naopak negativní žalobou může být žaloba na určení neexistence zástavního práva, či práva plynoucího ze služebnosti. Rozhodnutí o žalobě na určení má vždy účinky *ex tunc*⁴⁴ a je deklaratorní povahy. Tím se žaloba určovací liší od žaloby na zrušení, změnu, nebo vznik právního poměru, jež působí *ex nunc* a rozhodnutí o ní má konstitutivní účinky. Výše uvedeným není dotčen fakt, že soud rozhoduje dle stavu ke dni vyhlášení rozhodnutí.

Žaloba určovací je především preventivního charakteru a slouží k odstranění nejistoty v právním stavu nebo stavu ohrožení práva. k použití dochází za podmínky, že nápravy nelze dosáhnout jinak nebo právní vztah vystihuje lépe než prostředky jiné a jedině za její pomoci vytvoříme právní rámec, který odvrátí spory v budoucnosti.⁴⁵

Judikatura Nejvyššího soudu ČR udává, že je možné žádat určení existence práva do minulosti. Nejčastější žalobou, působící do minulosti je žaloba na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem určité věci.⁴⁶ Otázkou je, zda je možné domáhat se určení práva, které má teprve vzniknout. Osobně jsem toho názoru, že takové určení není obecně možno s odkazem na ust. 80 OSŘ žádat⁴⁷, neboť příslušné ustanovení občanského soudního řádu upravuje náležitost žaloby na určení, zda tu právní poměr je či není. Gramatickým výkladem předmětného ustanovení je tedy nutno dovodit, že je vyloučeno, že by mohlo být úspěšně žalováno na určení budoucího práva, neboť žaloba by musela být zamítnuta s odůvodněním, že právní poměr, či právo k okamžiku vyhlášení rozsudku⁴⁸ neexistuje. Naopak si lze představit spor zahájený na základě negativní určovací

⁴³ Jak plyne z dikce ust. § 80 OSŘ, které umožňuje domáhat se určení, zda tu právo „je či není“. v tomto ohledu lze rozlišovat mezi kladnou a zápornou určovací žalobou, jak bude dále rozvedeno.

⁴⁴ k tomu např. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Část první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 206.

⁴⁵ Rozsudek NS ČR ze dne 29.6.2017, sp. zn. 33 Cdo 2639/2015.

⁴⁶ Rozsudek NS ČR ze dne 14.12.2000, sp. zn. 3 Cdo 1338/96.

⁴⁷ Obdobně např. DVOŘÁK, B. Komentář k ust. § 80 OSŘ odst. 4. In.: LAVICKÝ, P.: *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář.

⁴⁸ Ve smyslu ust. § 154 odst. 1 OSŘ, podle kterého je pro rozsudek rozhodující zjištěný skutkový stav ke dni vyhlášení rozhodnutí, a to např. i v souvislosti s ust. § 153 odst. 1 OSŘ.

žaloby, již se žalobce bude domáhat určení, že právní poměr, o kterém žalovaný bude tvrdit, že má v budoucnu vzniknout, zde není. Je ovšem otázkou, zda by byl v konkrétním případě naplněn požadavek naléhavého právního zájmu na takovém určení.

Není vyloučeno, že bude následně z právního poměru, jehož existence byla určena, žalováno na plnění. Nicméně, jak bude pojednáno dále, možnost žalovat přímo na plnění zpravidla⁴⁹ vylučuje naléhavý právní zájem na určení a žalovat na určení tak ve valné většině případů není možné tam, kde přichází v úvahu žaloba na plnění. Existenci, či neexistenci právního vztahu pak v rámci řízení o žalobě na plnění řeší soud jako otázku předběžnou.

Praxe i teorie povětšinou rozlišuje mezi kladnými a zápornými žalobami na určení⁵⁰. Jde teoretické rozdělení dle kritéria, zda je žádáno určení existence, či neexistence právního poměru. Již na první pohled je přitom jasné, že žaloby na určení, že zde právní poměr je, jsou žalobami kladnými a žaloby na určení, že zde právní poměr není, jsou žalobami negativními. Někdy hovoříme o pozitivních a negativních určovacích žalobách. Toto dělení má nesporný praktický význam mimo jiné pro orientaci. Lze si totiž např. představit situaci, kdy žalobce prokáže naléhavý právní záměr na určení, že určitá osoba, žalovaný, není vlastníkem určité věci za situace, když sám žalobce není schopen své vlastnické právo k předmětu sporu prokázat, nebo jej např. vůbec nemá, a nemůže se tak domáhat určení svého vlastnického práva kladnou určovací žalobou.⁵¹ v tomto směru může být významnou ku příkladu žaloba na určení neexistence zástavního práva⁵². Jako další příklady negativních určovacích žalob lze uvést žalobu na určení, že vyklizení bytu není vázáno na zajištění bytové náhrady.⁵³

⁴⁹ k tomu srov. např. rozhodnutí NS ČSR ve věci sp. zn. 3 Cz 33/71, podle kterého možnost zaměstnanec žalovat na plnění ušlé mzdy v případě protiprávního převedení na jinou práci, nevylučuje možnost domáhat se určení, že k převedení na jinou práci je neplatné.

⁵⁰ Např. DVORÁK, B. Komentář k ust. § 80 OSŘ odst. 3. In.: LAVICKÝ, P.: *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. Jiní autoři hovoří o pozitivních a negativních určovacích žalobách, což je jiné označení téhož. Takto např.: Mottl. Komentář k ust. § 80 OSŘ. In.: JIRSA, J. a kol.: *Občanský soudní řízení, 2. část. Soudcovský komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019

⁵¹ k tomu srov. Vážný 18656.

⁵² k tomu např. rozhodnutí NS ČR sp. zn. 21 Cdo 58/2003, nebo sp. zn. 21 Cdo 2185/2009.

⁵³ k tomu srov. rozhodnutí NS ČSR sp. zn. Cjp 40/83, nebo novější NS ČR sp. zn. 20 Cdo 2021/99. Nutno však poznamenat, že s ohledem na omezení institut bytových náhrad v OZ došlo nepochybně k omezení významu obdobné žaloby; k tomu srov. ust. § 768 OZ.

2.2.1 Podmínky přípustnosti určovací žaloby ve smyslu ust. § 80 OSŘ

I v rámci řízení o žalobě na určení zkoumá soud aktivní a pasivní věcnou legitimaci účastníků. Věcná legitimace vyplývá z práva hmotného. Aktivně ve sporu je věcně legitimován ten, komu svědčí právo, jehož určení se v řízení domáhá. Pasivně je legitimován ten, kdo právo sporuje. Není-li sporu, není dán naléhavý právní zájem na určení a žaloba bude jen z tohoto důvodu zamítnuta.

Pokud jde o kladnou určovací žalobu, je úspěšné prokázání aktivní i pasivní věcné legitimace žalobcem jedním ze dvou základních předpokladů pro úspěch žaloby.⁵⁴

Věcná legitimace aktivní a pasivní je klíčovým předpokladem úspěšnosti žaloby. Pokud aktivní věcná legitimace chybí, žaloba nemůže být úspěšná, s tím se ztotožňuje i Nejvyšší soud, který uvádí: *„Existence naléhavého právního zájmu je aktivní věcnou legitimací žalobce podmíněna; není-li žalobce aktivně věcně legitimován, nemůže mít ani naléhavý právní zájem na požadovaném určení, neboť nemůže přirozeně doložit, že by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým nebo bylo jinak ohroženo.“*⁵⁵ Tato premisa platí u kladné určovací žaloby a mimo jiné z ní plyne provázanost institutu věcné legitimace a naléhavého právního zájmu žalobce, který je převážně chápán jako zvláštní procesní předpoklad úspěšnosti žaloby na určení.

V případě negativní záporné žaloby je situace opačná. Úspěšný je právě ten žalobce, který prokáže, že legitimace ve sporu není dána, a to zejména legitimace pasivní na straně žalovaného, který si usurpuje právo, o kterém žalobce tvrdí, že žalovanému nenáleží, aniž by případně zároveň tvrdil a prokazoval, že konkrétní právo svědčí žalobci. Aby byl žalobce úspěšný, musí samozřejmě prokázat naléhavý právní zájem na určení. Winterová v tomto směru hovoří o zvláštní právní konstrukci a z procesních důvodů považuje naléhavý právní zájem v tomto případě za součást věcné legitimace, když uvádí, že: *„právní zájem na určení vytváří v tomto smyslu věcnou legitimaci, je součástí žalobního nároku, nikoli snad nějakou procesní podmínkou. Proto rozhodnutí o něm je meritorní rozhodnutí a nedostatek právního zájmu je důvodem zamítnutí žaloby, nikoli snad zastavení*

⁵⁴ To je obdobná situace jako u žaloby na plnění.

⁵⁵ Usnesení NS ČR ze dne 28. 7. 2010 sp. zn. 28 Cdo 3889/2008.

řízení (odmítnutí žaloby)“.⁵⁶ Tato konstrukce je z mého pohledu velmi zdařilá, i když by možná bylo vhodnější přidržet se terminologického rozlišení, které sama Winterová užívá v citované práci, když dělí žalobní legitimaci na věcnou a procesní. Procesní věcná legitimace jednak vyjadřuje schopnost být účastníkem řízení, která je dána procesním právem, a zároveň v případě určovacích žalob na straně žalobce zahrnuje požadavek naléhavého právního zájmu na určení.

V případě pozitivní určovací žaloby, pak musí žalobce prokázat existenci obou typů žalobní legitimace, a to jak věcné (aktivní i pasivní), tak procesní reprezentované mimo jiné existencí naléhavého právního zájmu na straně žalobce. v případě negativní určovací žaloby je pak rozhodující toliko legitimace procesní, tedy prokázání naléhavého právního zájmu.

Z výše uvedeného mimo jiné plyne provázanost institutu věcné legitimace a druhého předpokladu úspěšnosti žaloby, kterým je naléhavý právní zájem žalobce na určení, o němž bude podrobněji jako o podmínce úspěšnosti všech určovacích žalob ve smyslu ust. § 80 OSŘ pojednáno dále.

Z judikatury vychází fakt, že v určitých případech může být navrhovatelem osoba, která není účastníkem hmotněprávního vztahu, jehož se spor tak, jak je vymezen žalobou týká, ale musí být schopná prokázat, že určení existence právního vztahu pozitivně ovlivňuje její právní postavení vůči žalovanému.⁵⁷ Nejčastěji pravděpodobně půjde o případy negativních určovacích žalob, kdy se osoba, která nebude účastníkem smlouvy, domáhá určení neplatnosti předmětného právního jednání s tím, že prokáže naléhavý právní zájem na takovém určení. Zásadní zde tedy bude zpravidla zejména procesní věcná legitimace, jak byl její pojem shora vymezen.

Všichni účastníci právního poměru musí být povoláni k řízení o určovací žalobě. To je typické např. pro žaloby o určení vlastnického práva, kde z konstantní rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR plyne, že účastníkem řízení na straně žalované musí být všechny osoby zapsané jako vlastníci věci v katastru nemovitostí, jejichž právo žalobce sporuje.⁵⁸ k zamítnutí žaloby může dojít z důvodu nedostatku věcné legitimace, která souvisí s neúčastí některých osob

⁵⁶ WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s.67.

⁵⁷ Rozsudek NS ČR ze dne 6.3.2001, sp. zn. 22 Cdo 797/2000.

⁵⁸ k tomu srov. rozsudek NS ČR ze dne 26. 6. 1997 sp. zn. 3 Cdon 1319/96.

v řízení. Na všechny účastníky právního vztahu musí dopadnout účinky meritorního rozsudku, pokud je rozhodováno o platnosti určitého jednání.⁵⁹

Dalším zákonným požadavkem určovací žaloby je povinnost žalobce dokázat, že má naléhavý právní zájem na požadovaném určení. „Podmínka naléhavého právního zájmu na požadovaném určení má zabránit ..., aby byly vyvolávány zbytečné akademické spory bez praktického významu...“⁶⁰ Daná podmínka má také omezit neuzavřenost okruhu žalob na určení právního poměru, která by při absenci nyní rozebírané podmínky naléhavého právního zájmu byla dána.

S ohledem na výše naznačenou provázanost otázky žalobní legitimace a naléhavého právního zájmu na určení není z praktického hlediska zcela zásadní, zda požadavek naléhavého právního zájmu chápeme jako součást věcné, či procesní žalobní legitimace, nebo jako samostatnou podmínku. Je ovšem zásadní, že naléhavý právní zájem je podmínkou úspěšnosti kladné i záporné určovací žaloby, kterou soud zkoumá z úřední povinnosti kdykoli za řízení. Zpravidla se tak děje hned na počátku řízení tak, aby nebylo prováděno složité dokazování ohledně existence či neexistence právního poměru za situace, kdy by nebyl dán naléhavý právní zájem na určení.

O výkladu pojmu naléhavý právní zájem se dlouhodobě judikatura shoduje na tom, že: „*O naléhavý právní zájem může zásadně jít jen tehdy, jestliže by bez soudem vysloveného určení, že právní vztah nebo právo existuje, bylo buď ohroženo právo žalobce nebo by se jeho právní postavení stalo nejistým.*“⁶¹

Je v zájmu žalobce, aby již v žalobě samotné naléhavý právní zájem na určení tvrdil a navrhl důkazy k jeho prokázání, jinak se vystavuje riziku neúspěchu ve sporu, a to zejména za situace, kdy nebudou tvrzení doplněna ani postupem dle ust. § 43 OSŘ, nebo později postupem dle ust. § 114c nebo § 118a OSŘ. Pokud žalobce neprokáže jeho tvrzením kvalifikovaný právní zájem na výsledku řízení, nelze hovořit o nedostatku podmínek řízení.⁶² Nedochozí k zastavení řízení soudem, žalobce má pouze povinnost tvrzení na výzvu soudu postupem uvedeným

⁵⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 3.4.2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001.

⁶⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Část první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 208. Nebo již dříve obdobně též autorka WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 68.

⁶¹ Nález ÚS ČR ze dne 20.6.1995, sp. zn. III. ÚS 17/95.

⁶² Srov. ust. § 103 a 104 OSŘ a dříve citovaný názor Winterové. In: WINTEROVÁ, A. *Žaloba o občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 67.

v § 43 OSŘ doplnit. Nedojde-li po výzvě dle ust. § 43 OSŘ k doplnění a nelze-li pro nedostatek pokračovat, žaloba je soudem odmítnuta. Je samozřejmě do jisté míry na soudu, aby v návaznosti na konkrétní okolnosti a obsah žaloby rozhodl o procesním postupu. Naléhavý právní zájem musí ze strany žalobce trvat po celou dobu řízení, v době vyhlášení rozsudku a případně i po dobu odvolacího řízení.

Podmínky prokázání naléhavého právního zájmu musí být splněny kumulativně a jsou vystiženy ve smyslu několika aspektů. První podmínkou je existující spor o existenci či neexistenci práva nebo právního poměru mezi žalobcem a žalovaným. Druhé kritérium spočívá v tom, že právní nejistota je možné odstranit jen požadovaným určovacím výrokem rozsudku soudu. Poslední podmínka je dána akutností, ve smyslu, že žalobcovo právní postavení se stane nejistým nebo mu může být právo brzy porušeno.⁶³

Judikatura Nejvyššího soudu ČR také stanovuje, že má-li právní otázka, o níž je rozhodováno na základě žaloby na určení, povahu předběžné otázky ve vztahu k jiné právní otázce, není zde dán na určení této předběžné otázky naléhavý právní zájem. Za těchto okolností lze už přímo žalovat na určení existence nebo neexistence právního vztahu nebo práva. Rozhodování o určovací žalobě, která je předběžnou otázkou, ve většině případů neupevňuje postavení stran v konkrétním právním vztahu a není schopno vyřešit předmět sporu. Praxe udává situaci, kdy se žalobou o určení domáhá účastník právního jednání určení neplatnosti právního jednání, na jehož základě bylo již v minulosti plněno.⁶⁴ v případě, že by šlo o smlouvu o převodu nemovité věci, bude žaloba zamítnuta, jelikož nenaplňuje preventivní účel určovací žaloby a není tak přiznán naléhavý právní zájem. Zde je žalobce oprávněn žalovat dle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR přímo na určení vlastnictví k předmětné nemovité věci. Konstantní judikatura rovněž nepřipouští žalobu na určení neplatnosti výpovědi z nájmu.⁶⁵ Soudní praxe v již výše citovaném rozhodnutí nepřipustila ani žalobu na určení neplatnosti zástavní smlouvy, neboť ochrany je nutno se domáhat cestou určení neexistence zástavního práva.⁶⁶

⁶³ SVATOŠ, P. Určovací žaloba. Bulletin advokacie, 1986, s. 228.

⁶⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2003 sp. zn. 21 Cdo 58/2003.

⁶⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2005 sp. zn. 29 Cdo 539/2003, kdy Nejvyšší soud ČR kdy žalobce odkazuje na to, aby se svého práva domáhal žalobou na určení existence nájmu. Situace je jiná u žaloby na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, která je žalobou zvlášť předpokládanou právním předpisem, u níž se naléhavý právní zájem na určení presumuje a o které bude pojednáno dále.

⁶⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2003 sp. zn. 21 Cdo 58/2003.

2.2.2 Vztah žaloby na určení a žaloby na plnění

S problematikou naléhavého právního zájmu souvisí i vyřešení vztahu žaloby na plnění a žaloby na určení. v zásadě totiž není dán naléhavý právní zájem tam, kde se lze úspěšně domáhat ochrany práva žalobou na plnění s tím, že v rámci řízení o takové žalobě soud jako předběžnou řeší otázku, zda tu právo je, či není. v tomto směru se uvedené druhy žalob v jistém smyslu vylučují. Za okolností, kdy je možné podat obě žaloby, má zpravidla⁶⁷ přednost žaloba na plnění i z toho důvodu, že má obsáhlejší předmět, který má v sobě prejudiciální určení právního vztahu. Žaloba na plnění řeší otázku právního poměru obdobně jako žaloba na určení.⁶⁸

Za situace, kdy došlo k porušení právního vztahu či práva, zde již není dán naléhavý právní zájem, a proto je nutné podat žalobu na plnění. Jako téměř všude, tak i tady existuje výjimka, kdy je možné podat určovací žalobu i v případě, že je možné podat žalobu na plnění. Dochází k tomu za podmíněk, kdy se žalobou na určení vytváří pevný základ pro vyjasnění právních vztahů mezi účastníky.⁶⁹

Na tomto místě je nutno doplnit, že podání určovací žaloby překážku litispendence ve vztahu k žalobě na plnění netvoří mimo jiné vzhledem k odlišnému účelu řízení. Není tedy vyloučeno domáhat se určení existence právního vztahu a zároveň z téhož právního titulu získat exekuční titul v řízení o žalobě na plnění. v případě, že by bylo v průběhu řízení o žalobě na plnění pravomocně rozhodnuto o určovací žalobě, mohlo by rozhodnutí o určovací žalobě vytvořit závazný právní názor pro spor o žalobě na plnění. Záleželo by však do jisté míry na stavu řízení o žalobě na plnění, kdy je např. otázkou, zda by pravomocné rozhodnutí o určovací žalobě bylo způsobilé ovlivnit rozhodnutí o žalobě na plnění ve fázi odvolacího řízení. Pravděpodobně by to však bylo možné a i odvolací soud by byl případně vázán právním názorem vysloveným v pravomocném rozhodnutí soudu o žalobě na určení, a to i za situace, kdy by tento byl odlišný od právního názoru, který přijal soud prvního stupně při řešení předběžné otázky existence či neexistence právního vztahu v řízení o žalobě na plnění. Rozhodující by měla být toliko právní moci rozhodnutí o žalobě na plnění, a to v tom smyslu, že po právní moci rozhodnutí

⁶⁷ Výjimka bude zmíněna dále.

⁶⁸ Srov. např. WINTEROVÁ, A. *Žaloba o občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 64 n.

⁶⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 15.12.1992, sp. zn. neznámá (PR 1/1993 s 18.), Vážný 4498, nebo Vážný 8992.

o žalobě na plnění již není možné poměry ovlivnit výsledkem sporu o žalobě na určení.

Rozhodnutí o žalobě na určení nepředstavuje překážku věci pravomocně rozhodnuté pro žalobu na plnění z téhož právního poměru, a to z týchž důvodů, jaké byly shora uvedeny u překážky litispendence. Tedy zejména vzhledem k tomu, že z rozhodnutí o žalobě na určení nevznikne žalobci nárok na konkrétní plnění.⁷⁰

Určení o existenci práva rozhodnutím o určovací žalobě je závazné pro pozdější žalobu na plnění, která se týká stejného poměru v tom směru, že soud již neřeší existenci právního poměru jako otázku prejudiciální a řeší jen nárok na konkrétní plnění. Tím se výrazně zjednodušuje pozice žalobce. Obráceně to ale neplatí vždy.⁷¹ Když soud zamítne kladnou určovací žalobu, bude považován právní poměr nebo právo mezi účastníky za neexistující. Pokud ale soud zamítne z věcných důvodů zápornou určovací žalobu, bude právní poměr v žalobě na plnění naopak považován za existující⁷², a to s týmiž následky, jaké by mělo vyhovující rozhodnutí o pozitivní určovací žalobě za situace, kdy žalovaný ve sporu o negativní žalobě by vystupoval na pozici žalobce.

Praxe a teorie se ovšem neshodne na tom, zda rozhodnutí o žalobě na plnění vytvoří překážku věci pravomocně rozhodnuté o žalobě na určení právního poměru, o němž se opíral výrok rozhodnutí o žalobě na plnění. Právní názor doktríny je takový, že překážka *res iudicata* nevzniká.⁷³ Soudní praxe se prozatím drží závěru, že rozhodnutí o žalobě na plnění, vyčerpává-li předmět řízení, představuje překážku věci pravomocně rozhodnuté pro žalobu na určení z téhož právního poměru. v tomto ohledu se přikláním k názoru doktríny, a to zejména vzhledem k tomu, že relevantní judikatura v tomto ohledu nedostatečně reflektuje ust. § 159a a souvisejících OSŘ a připisuje účinky právní moci, a tedy závaznosti i odůvodnění rozhodnutí.⁷⁴

⁷⁰ Není ovšem bez zajímavosti, že rozhodovací praxe soudů připouští i spojení věcí. Např. pokud jde o určení vlastnického práva a nárok na vyklizení. Např. rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 12 Co 385/2000.

⁷¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Část první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 207.

⁷² DVOŘÁK, B. Komentář k ust. § 80 OSŘ odst. 2. In.: LAVICKÝ, P.: *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář.

⁷³ k tomu např. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Část první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 207. Nebo DVOŘÁK, B. Komentář k ust. § 80 OSŘ odst. 23. In.: LAVICKÝ, P.: *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář.

⁷⁴ Tuto výtku naznačuje např. DVOŘÁK, B. Komentář k ust. § 80 OSŘ odst. 23. In.: LAVICKÝ, P.: *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář.

2.2.3 Žaloba na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem věci

Soudní praxe připouští, aby dědic z titulu dědického nároku byl věcně legitimován k podání žaloby o určení, že zůstavitel byl vlastníkem věci ke dni svého úmrtí.⁷⁵ Žalobci v tomto případě musí svědčit naléhavý právní zájem na tomto určení.⁷⁶ v tomto případě, jde jednak o určení v minulosti existujícího práva a jednak o typický případ, v němž judikatura dovozuje, že je-li dán naléhavý právní zájem na určení vlastnického práva zůstavitele, není dán naléhavý právní zájem na určení neplatnosti smlouvy, kterou zůstavitel věc převedl na třetí osobu.⁷⁷

Tato žaloba je vykládána jako ochrana vlastnického práva dědice k pozůstalosti. Svým způsobem jde i o příklad výše naznačené situace, kdy je přípustná určovací žaloby, aniž by žalobci bezprostředně svědčilo právo, jehož určení se domáhá. Tedy žalobce netvrdí, že by byl vlastníkem předmětné věci, resp. nedovolává se určení svého vlastnického práva. v zájmu všech dědiců je, aby okruh pozůstalosti vymezil veškerý majetek, který zůstavitel vlastnil. Rozhodnutí slouží jako závazný podklad pro řízení o pozůstalosti.

Od účinnosti zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále jen „střední OZ“) je u nás uplatňován princip ingerence státu. Tento princip je vymezen tím, že každá pozůstalost po zemřelém musí být projednána v řízení o pozůstalosti soudem. v současné době stanoví procesní postupy zejména ust. § 137 a násl. ŽŘS. v řízení musí být o ní rozhodnuto jedním ze zákonem stanovených způsobů. Tyto jsou aktuálně stanoveny v § 185 ŽŘS. Dědic nabývá svůj podíl již smrtí zůstavitele, ale do skončení řízení o pozůstalosti není jasné, jestli se dědicem stane nebo ne, a proto s podílem nesmí disponovat. Do vypořádání pozůstalosti jsou všichni potencionální dědicové spoluvlastníky pozůstalosti.⁷⁸ To reflektují i varianty způsobu rozhodnutí vypočtené v ust. § 185 ŽŘS shora zmíněném.

Vzhledem k tomu, že řízení o projednání pozůstalosti je z podstaty věci řízením nesporným. Nejsou a nemohou být jeho předmětem jeho řešení sporné otázky, např. pokud jde neplatnost, či platnost závěti, listiny o vydědění, nebo právě spor o to, zda ta, či ona věc tvoří součást pozůstalosti. Tato spornost je dána např. v případě,

⁷⁵ k tomu např. rozsudek NS ČR ze dne 1. 3. 2007 sp. zn. 29 Odo 208/2005.

⁷⁶ Jedná se o typickou žalobu ve smyslu ust. § 80 OSŘ.

⁷⁷ Komu např. rozsudek NS ČR ze dne 1.3.2007 sp. zn. 29 Odo 208/2005.

⁷⁸ Rozsudek NS ČR ze dne 18.1.2001, sp. zn 21 Cdo 2920/99.

kdy jeden z dědiců tvrdí, že určitý majetek byl ve vlastnictví zůstavitele a jiný z dědiců tvrdí, že předmětná věc byla za života zůstavitelem darována jemu, nebo třetí osobě.

Aktivní legitimaci k podání žaloby má dědic, u kterého bylo dědictví potvrzeno. Mimo něj je i legitimován dědic, který je účastníkem probíhajícího řízení.⁷⁹ Naopak dědic, který odmítl dědictví, není aktivně legitimován, protože nebude schopen prokázat svůj naléhavý právní zájem na žádaném určení.⁸⁰

Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu dále stanovila další předpoklad. Aby žalobce byl schopný prokázat svůj právní zájem na požadovaném určení, ve smyslu § 80 OSŘ, je nezbytné, aby účastníky řízení byli všichni dědicové, jak již na straně žalovaného nebo žalobce.⁸¹

Žaloba na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem určité věci, je důležitá v případech, kdy existuje další osoba (nedědic), který tvrdí, že je vlastníkem věci, o které se jedná.

Řízení o pozůstalosti vychází ze záznamu v Katastru nemovitostí, a je jím pověřený soudní komisař, respektive notář. v případě, že je na vlastnickém listu uveden někdo jiný, než je zůstavitel a je přitom mezi touto osobou a dědicem sporná otázka platnosti právního úkonu, na základě, kterého byla třetí osoba zapsána jako vlastník nemovitosti, notář nemá pravomoc rozhodnout tuto spornou otázku a nemovitost nezařadí do soupisu pozůstalostí. Poté dědic svědčí naléhavý právní zájem na tom, že vlastníkem byl zůstavitel a má možnost se obrátit na civilní soud s dědickou žalobu ve znění § 80 OSŘ. Rozsudek složí jako podklad proto, aby nemovitost byla v řízení dodatečně projednána.⁸²

Dodatečné projednání plynoucí z úspěšné určovací žaloby dědice proběhne na návrh některého z dědiců. Pokud žádný z nich nenavrhne dodatečné projednání, notář pouze vyhotoví soupis aktiv a má se za to, že byl majetek vypořádán stejně jako zbytek.⁸³

⁷⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 9.1.2013, sp. zn. 28 Cdo 2375/2012.

⁸⁰ Rozsudek NS ČR ze dne 14.12.200, sp. zn. 20 Cdo 1897/98.

⁸¹ Rozsudek NS ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 585/2012, který říká: „Pokud se někteří dědicové nechťejí k žalobě připojit je třeba je označit jako žalované“.

⁸² Rozsudek NS ze dne 6.10.2004, sp. zn. 22 Cdo 1826/2004.

⁸³ Ust. § 193 odst. 2 ZŘS.

Lze konstatovat, že dědic se nemůže domáhat určení, že byl vlastníkem předmětné věci, ale že zůstavitel byl ke dni své smrti vlastníkem věci. Obecný soud není způsobilý rozhodnout o vlastnictví věci z okruhu pozůstalosti, k takovému rozhodnutí je pouze způsobilý notář.⁸⁴

2.2.4 Žaloba na určení týkající vlastnického práva k nemovité věci

Žaloba na určení vlastnického práva k nemovité věci je účelná v situaci, kdy žalobce požaduje odstranit nesoulad mezi skutečným stavem a stavem, který je zapsaný v katastru nemovitostí. z určovacích žalob je tato žaloba nejčastější.

Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (dále jen „katastrální zákon“) uvádí v ust. § 1 odst. 1, že: „*Katastr nemovitostí je veřejný seznam, který obsahuje soubor údajů o nemovitých věcech vymezených tímto zákonem zahrnující jejich soupis, popis, jejich geometrické a polohové určení a zápis práv k těmto nemovitostem*“

Dochází k situacím, kdy stav zapsaný ve veřejném seznam neodpovídá skutečnému právnímu stavu. v případě nemovitých věcí jde o nesoulad zápisů v katastru nemovitostí se skutečným stavem. Každý, jehož věcné právo je dotčeno, má právo se domáhat odstranění nesouladu, podáním žaloby na určení vlastnického práva k nemovité věci u soudu. Katastrální úřad má na žádost navrhovatele povinnost zapsat poznámku spornosti k předmětné věci.⁸⁵

Rozhodnutí o žalobě působí od doby, kdy dotyčná osoba požádala o zapsání poznámky spornosti ve smyslu § 985 občanského zákoníku do katastru nemovitostí, i vůči všem osobám, jejichž právo bylo po tomto okamžiku zapsáno do veřejného seznamu. Předmětné ustanovení vytváří *lex specialis* ve vztahu k ust. § 159a odst. 1 OSŘ, neboť rozsudky v těchto věcech zavazují i osoby, které se soudního řízení neúčastnily.

Na základě meritorního rozhodnutí katastrální úřad zapíše do veřejného seznamu závěr z něj plynoucí a uvede nesprávný záznam do souladu s rozhodnutím. Ust. § 24 odst. 3 katastrálního zákona stanoví: „*Vyhoví-li soud žalobě, o kterém se zapisuje poznámka spornosti zápis, vymaže katastrální úřad*

⁸⁴ Rozsudek NS ze dne 6.10.2004 sp. zn. 22 Cdo 1826/2004.

⁸⁵ Ust. § 980 odst. 2 OZ.

všechny zápisy, vůči nimž poznámka spornosti zápisu působí. Po výmazu všech zápisů oznámí katastrální úřad provedenou změnu dotčeným osobám“.

Není-li poznámka spornosti zapsána do katastru nemovitostí, určovací žaloba musí po celou dobu řízení směřovat vůči všem osobám, jejichž právo k nemovité věci bylo zapsáno později. k tomu slouží procesní institut záměny účastníků, který udává, že meritorní rozhodnutí se vztahuje na osobu, zapsanou jako poslední.⁸⁶

Ze žalobního petitu musí vyplývat, že žalobce je vlastníkem předmětné nemovité věci, a proto je vždy formulován kladně. Pokud žalovaný nepopírá žalobcovo právo k nemovité věci, není dán naléhavý právní zájem na určení a žalobu je nutno zamítnout. k tomuto závěru došel Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 19. 12. 2002 sp. zn. 30 Cdo 1865/2002. v témže rozhodnutí zároveň Nejvyšší soud ČR vyslovil, že lze stěží úspěšně uvažovat o naléhavém právním zájmu na určení, za situace, kdy se žalovaní sami za vlastníky předmětné nemovité věci nepokládají. To by mohlo evokovat závěr, že negativní žaloba na určení vlastnického práva k nemovité věci je vyloučeno. Osobně jsem však toho názoru, že tomu tak není a záporná určovací žaloba je možná, jak bylo výše rozvedeno s odkazem na závěry rozhodnutí publikovaného ve Vážného sbírce pod. č. 18656.

Vliv podání určovací žaloby na probíhající vkladové řízení, je nastíněn v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád (dále je „SŘ“). Správní orgán má možnost, dle § 64 odst. 1 c) SŘ, v případě probíhajícího řízení o předběžné otázce, vkladové řízení přerušit. Příslušnému katastrálnímu úřadu je tak umožněno, aby zvážil, zda probíhající řízení přerušit či nikoli. Soudní praxe je toho názoru, že katastrální úřad by měl řízení přerušit a vyčkat soudního rozhodnutí.⁸⁷

⁸⁶ SVOBODA, K. *Žaloba na ochranu vlastnického práva dle nového občanského zákoníku*, Právní rozhledy, 2013, č. 4, s. 144.

⁸⁷ Rozsudek NS ČR ze dne 24.9.2014 sp. zn. 21 Cdo 3399/2013.

2.2.5 Žaloba na určení právní skutečnosti

Obecně není možné žalovat na určení právní skutečnosti⁸⁸. To plyne v podstatě již z gramatického výkladu ust. § 80 OSŘ, neboť, jak bylo podpořeno i judikaturou, žaloby na určení právní skutečnosti nejsou žalobami na určení existence, či neexistence práva nebo právního poměru. Pojem právní skutečnosti totiž nelze směřovat s pojmem právního poměru.⁸⁹ Samotná právní skutečnost není právním poměrem, ale jde o děj ve vnějším světě, okolnost, s níž právo spojuje vznik práv a povinností, tedy právního poměru. Typickým druhem právní skutečnosti je právní jednání. Kupř. žaloby na určení platnosti, či neplatnosti právního jednání tak nemohou být žalobami na určení, neboť jde o právní skutečnosti, z nichž právní poměr teprve vzniká. To reflektují i v této práci citovaná rozhodnutí soudů a následující konkrétnější výklady.

Pokud je ale některá konkrétní žaloba na určení právní skutečnosti zvlášť upravena právním předpisem, lze se domáhat i takového určení, např. jde o žalobu na určení neplatnosti výpovědi nájmu bytu, nebo neplatnosti výpovědi z pracovního poměru. v těchto případech není nutno prokazovat naléhavý právní zájem na určení⁹⁰, neboť se jedná o zvláštní žalobu, jejíž podání je možné na základě příslušného zákonného ustanovení bez dalšího. Podání takové žaloby je zpravidla vázáno na konkrétní lhůtu plynoucí od příslušné právní události s tím, že po uplynutí lhůty žalobní právo zaniká.⁹¹

Je pak otázkou, zda žaloby na určení právní skutečnosti zařazovat mezi určovací žaloby. v tomto ohledu lze uvést, že převažuje názor, že nejde o žaloby ve smyslu ust. § 80 OSŘ.⁹² Tento názor je podpořen i judikaturou.⁹³

S ohledem na mnoho shodných znaků ovšem není dle mého názoru důvod pro to, aby nebyly tyto žaloby chápány jako žaloby na určení v širším slova smyslu.

⁸⁸ Co bude dále uvedeno, platí i pro jinou než právní skutečnost, resp. i pro jakýkoli skutkový děj. k tomu srov. např. rozhodnutí ÚS ze dne 28. 2. 2007 sp. zn. III. ÚS 445/06, podle kterého není možné úspěšně žalovat na určení, že žalobce nespolečně pracoval se Státní bezpečností.

⁸⁹ Tím méně může být předmětem určení, jak již zmíněno jakákoli skutečnost, neboť skutečnost, není-li ani právní, tedy takovou s níž právo spojuje vznik, změnu, nebo zánik právních poměrů, nemůže být totéž, co právní poměr.

⁹⁰ Rozsudek NS ČR ze dne 13.3.2012, sp. zn. 26 Cdo 673/2011.

⁹¹ Srov. např. ust. § 72 zákoníku práce, nebo ust. § 2290 občanského zákoníku.

⁹² Shodně např. Mottl.: Komentář k ust. § 80 OSŘ. In.: JIRSA, J. a kol.: *Občanský soudní řízení, 2. část. Soudcovský komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Nebo KOSTÍK, R. *Zákonné žaloby určovacího charakteru*. Právní rozhledy, 2008 č. 17, s. 637 n.

⁹³ Srov. např. Rozsudek NS ČR ze dne 29.1.2008, sp. zn. 22 Cdo 828/2006.

s žalobami na určení právního vztahu mají žaloby ve smyslu ust. § 80 OSŘ, které si dovolím označit jako žaloby na určení v užším smyslu, společný mimo jiné deklaratorní charakter rozhodnutí, které na ně navazuje. Zánik žalobního práva v případě zmeškání lhůty nemá na tento charakter vliv. Zákon však s ohledem na potřebu zachování právní jistoty možnost zahájení řízení o určení právní skutečnosti limituje a v některých případech následně konstituuje právní domněnky skončení právního poměru, u kterého se již nelze domáhat neplatnosti rozvázání.⁹⁴

Cílem těchto určovacích žalob je, zjistit, zdali právní skutečnost nastala, či nikoli. Žalobou na určení právní skutečnosti se nelze domáhat konstitutivního nového práva, ale soud pouze zjišťuje ne/existence předmětného právního vztahu a poté deklaruje s účinky *ex tunc*.⁹⁵ Tento názor však není zcela obecně přijímán. Např. Dvořák prezentuje právní názor, podle kterého mají některé žaloby na určení právní skutečnosti i „přes znění svého petitu ... povahu konstitutivní“.⁹⁶ Jako příklad uvádí právě výše zmíněné žaloby na určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru dle ust. § 72 zákoníku práce, nebo „žalobu na určení otcovství“.⁹⁷ Tyto druhy žalob vymezuje Dvořák do samostatné kategorie mimo rámec žalob na určení. Tomu by bylo možno přisvědčit, pokud jde o statusové návrhy, např. tedy zmíněné návrhy na určení rodičovství, které Dvořák označuje jako žaloby. Ty jsou ostatně samostatným druhem návrhů a s žalobou na určení ve smyslu shora uvedeném nemají tolik společného. Obdobně je tomu u některých typicky právotvorných žalob, např. Dvořákem zmiňované žaloby na určení, který ze spoluvlastníků a v jakém rozsahu bude společnou věc užívat.⁹⁸ v případě žaloby na určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru však s tímto názorem nesouhlasím. s ohledem na povahu žaloby mám za to, že jde o typickou žalobu na určení právní skutečnosti ve smyslu zde probíraném s tím, že rozhodnutí o žalobě má deklaratorní účinky. Právo se na základě rozhodnutí o této určovací žalobě *inter partes* netvoří, ale soud určuje, zda došlo k platnému, či neplatnému

⁹⁴ Srov. např. ust. § 69 a 70 zákoníku práce.

⁹⁵ SVATOŠ, P. *Určovací žaloba*. In.: Bulletin advokacie, 1986, č. 4, s. 228 a násl.

⁹⁶ DVOŘÁK, B. Komentář k ust. § 80 OSŘ odst. 2. In.: LAVICKÝ, P.: *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář.

⁹⁷ Ibidem.

⁹⁸ Ibidem.

rozvázání pracovního poměru. v tomto ohledu se tedy přikláním k názoru jiných autorů, např. Drápala⁹⁹, nebo Winterové¹⁰⁰.

Žaloby na určení právní skutečnosti, u nichž právo na podání plyne zvláště z právního předpisu, jsou některými autory označovány jako zákonné žaloby určovacího charakteru¹⁰¹. Takovému označování v podstatě nic nebrání. Převládá však označování shora uvedeným nadpisem, tedy žaloby na určení právní skutečnosti¹⁰². Praktické rozdíly v tomto označení nejsou. Jde jen o odlišné chápání téhož.

Žalobám na určení právní skutečnosti se ve své práci zabývá též Svoboda, který je považuje za samostatný druh žalob a nazývá je „procesní žaloby“. Osobně mám za to, že k zařazení žalob na určení právní skutečnosti do samostatné kategorie není důvod s ohledem na shora uvedené důvody a dané žaloby považuji za způsobilé k podřazení pod žaloby na určení v jaksi širším smyslu. Vždyť samotná podstata, tedy to, že předmětem žaloby je určení, je shodná.

Shrňme-li stručně, co bylo uvedeno, pak uzavírám, že žaloby na určení právní skutečnosti, považuji obecně za druh určovací žaloby v širším smyslu. Tyto žaloby se od žalob určovacích v užším smyslu, tedy od žalob dle ust. § 80 OSŘ liší tím, že jejich předmětem není určení právního poměru a nejsou tak obecně přípustné. Shodný je však deklaratorní povaha výsledného rozhodnutí a podstata předmětu řízení, kterým je určení.

Od žalob na určení v užším smyslu se žaloby na určení právní skutečnosti liší tím, že právo na jejich podání vychází přímo z konkrétní právní normy, z této normy musí vyplývat předem určený okruh osob, které jsou aktivně legitimovány. Tento okruh potenciálních žalobců nemá povinnost prokázat naléhavý právní zájem na požadovaném určení, protože sám zájem těchto osob vyplývá z dané normy, jaksi se presumuje. Pokud žaloba splňuje podmínky pro podání dle konkrétního

⁹⁹ DRÁPAL, L. Komentář k ust. § 80 OSŘ: Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. Mazanec, M.: Občanský soudní řád I. § 1 – 200za. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

¹⁰⁰ Srov. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Část první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 207.

¹⁰¹ KOSTÍK, R. Zákonné žaloby určovacího charakteru. *Právní rozhledy*, 2008 č. 17, s. 637 n.

¹⁰² SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ R.; HAMULÁKOVÁ K., *Civilní proces: obecná část, sporné řízení*. Vyd. 1 v Praze: C.H.Beck, 2014, s. 166. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Část první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 207. Dvořák, B. Komentář k ust. § 80 OSŘ odst. 2. In.: LAVICKÝ, P.: *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář. Nebo DRÁPAL, L. Komentář k ust. § 80 OSŘ: Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. Mazanec, M.: Občanský soudní řád I. § 1 – 200za. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

ustanovení zvláštního právního předpisu, na kterém se zakládá, žaloba nemůže být zamítnuta pro nedostatek naléhavého právního zájmu.

V další podkapitole se budu blíže věnovat konkrétní žalobě na určení právní skutečnosti. Bude jí „žaloba na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu“.

2.2.6 Žaloba na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu

Z dikce ust. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „občanský zákoník 1964“) bylo zřejmé, že zákon zakládá zvláštní žalobní právo nájemce na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, tedy na podání určovací žaloby na určení právní skutečnosti¹⁰³. Občanský zákoník však nyní v ust. § 2290 stanoví, že: „*Nájemce má právo podat návrh soudu, aby přezkoumal, zda je výpověď oprávněna, do dvou měsíců ode dne, kdy mu výpověď došla.*“ Citované ustanovení se týká toliko výpovědi dané pronajímatelem z nájmu bytu, nikoli nájmu jiné nemovité věci, či dokonce věci movité.

Z výše uvedeného není jasné, o jakou žalobu se ve skutečnosti jedná, tedy, zda jde o žalobu na určení právní skutečnosti, nebo zcela zvláštní druh žaloby na přezkoumání oprávněnosti výpovědi soudem. Otázku, o jakou žalobu se jedná, si kladou např. autorky Selucká a Kabelková, které píší, že: „z textace vlastního ustanovení není zcela zřejmé, o jaký druh žaloby jde.“¹⁰⁴ Citované autorky pak považují za zcela jisté, že pro případ této žaloby není žalobce povinen zvlášť dokazovat právní zájem na určení. Zároveň teleologickým výkladem dovozují návaznost mezi ustanoveními občanského zákoníku 1964 a občanského zákoníku s tím, že správným druhem žaloby, kterou je třeba podat je právě žaloba na určení neplatnosti výpovědi¹⁰⁵, přičemž lze odkázat na starší judikaturu, pokud jde o presumpci naléhavého právního zájmu na určení, kdy tento je obsažen již ve zvláštním zákonné opoře žaloby¹⁰⁶.

Zůstává tak v platnosti dřívější názor Nejvyššího soudu ČR, že žaloba na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu je na základě zvláštního ustanovení zákona

¹⁰³ Žalobce nemusel prokazovat naléhavý právní zájem na určení a zároveň směřoval žalobou na určení neplatnosti výpovědi, nikoli na určení existence právního poměru, nájmu, jak je tomu v jiných případech určovacích žalob, kdy je tvrzena neplatnost výpovědi. k tomu srov. předchozí výklady.

¹⁰⁴ HULMÁK, M. *Občanský zákoník VI: závazkové právo: zvláštní část (§2055-3014): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, s 466.

¹⁰⁵ HULMÁK, M. *Občanský zákoník VI: závazkové právo: zvláštní část (§2055-3014): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, s 466.

¹⁰⁶ Srov. např. rozsudek NS ČR ze den 15.10.2009 sp. zn. 26 Cdo 845/2008

přípustnou žalobou na určení práv skutečnosti. Zároveň je připuštěno, aby žalobce podal i po uplynutí prekluzivní lhůty¹⁰⁷ stanovené v ust. § 2290 občanského zákoníku ohledně neplatnosti výpovědi z nájmu bytu žalobu na určení ve smyslu ust. § 80 OSŘ, avšak v tom případě musí prokázat naléhavý právní zájem na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu.¹⁰⁸ v tom případě se však již žalobce nemůže dovolávat neplatnosti pro neoprávněnost výpovědi, neboť toto právo ztratil. Oprávněností výpovědi je nutno chápat vypovězení ze zákonného, či smluvního důvodu, tedy šířeji řečeno po právu¹⁰⁹. Zároveň je ovšem otázkou, zda by se žalobci podařilo prokázat naléhavý právní zájem na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, a to mimo jiné v kontextu konstantního názoru Nejvyššího soudu o preferenci žaloby na určení existence právního vztahu, jak byl tento rozebrán výše.¹¹⁰

Shodného názoru, pokud jde o povahu předmětné žaloby na určení ve smyslu ust. § 2290 občanského zákoníku, jsou i Bajura a Salač, kteří odpověď ve shora uvedeném smyslu považují za jednoznačnou¹¹¹.

Na tomto místě je nutno zdůraznit, že zvláštní právo domáhat se přezkumu oprávněnosti výpovědi svědčí toliko nájemci. v případě, že by se neplatnosti výpovědi dovolával pronajímatel, musí tak učinit buď žalobou na určení ve smyslu ust. § 80 OSŘ, kdy bude nutné prokazovat naléhavý právní zájem na určení, nebo v rámci argumentace ve sporu o žalobě na plnění, lze-li ji z některého důvodu opírajícího se zpravidla o hmotné právo podat. Mohlo by jít zejména o obranu proti žalobě na vrácení kauze (jistoty), kdy by pronajímatel jako žalovaný tvrdil započtení kauze na dlužné nájemné s tím, že nájem nebyl po právu ukončen výpovědí nájemce jako žalující strany. Případně může jít o argumentaci a řešení předběžné otázky ve sporu o placení nájemného za stavu, kdy nájemce jako žalovaný neplatí nájemné s odůvodněním, že nájem skončil výpovědí, o které ovšem pronajímatel vystupující ve sporu o žalobě na plnění tvrdí, že je neplatná apod. v případě, že nájemce po uplynutí výpovědní doby dále byt užívá, nabízí se

¹⁰⁷ Jde o hmotněprávní prekluzivní lhůtu, nikoli lhůtu procesní. Poslední den musí být žaloba doručena soudu. Nepostačí předání k poštovní přepravě.

¹⁰⁸ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 15.7.2010, sp. zn. 26 Cdo 2076/2009.

¹⁰⁹ Srov. Bajura, J., Salač, J.: Komentář k ust. § 2290 OZ, odst. 3. In.: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek v (§ 1721-2520, relativní majetková práva 1. část). 1. vydání Praha: Wolters Kluwer, 2014

¹¹⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. března 1996, sp. zn. II Odon 50/96.

¹¹¹ k tomu srov. Bajura, J., Salač, J.: Komentář k ust. § 2290 OZ, odst. 7. In.: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek v (§ 1721-2520, relativní majetková práva 1. část). 1. vydání Praha: Wolters Kluwer, 2014.

podání žaloby na vyklizení. Proti žalobě na vyklizení může nájemce na svou obranu i po uplynutí lhůty dle ust. § 2290 občanského zákoníku vznést, např. námitku absolutní neplatnosti výpovědi, neměl by se však dovolávat její neoprávněnosti ve smyslu shora rozebraném¹¹².

2.3 Žaloba na založení, změnu a zánik právního vztahu

Dalším druhem žalob v civilním právu jsou *žaloba na založení, změnu a zánik právního vztahu* neboli v literatuře někdy nazývaná jako *žaloby konstitutivní* či *právo tvorné*.¹¹³ Tímto typem žaloby se žalobce u soudu domáhá rozhodnutí o založení, změně či zrušení právního poměru mezi účastníky.¹¹⁴ Pro přednější specifikaci je nutno k rozptýlení některých pochybností upřesnit, že samotná žaloba právo tvornou funkci nemá, právo tvorné účinky má až soudní rozhodnutí, které je na podkladě takové žaloby vydáno. Právně teoretickému označení tohoto druhu žalob jako žalob právo tvorných však nic nebrání.¹¹⁵ v právní teorii byly vysloveny obavy, zda připuštění tohoto druhu žalob nedává soudům více pravomocí, než by měly mít. Takové obavy však byly označeny za zbytečné, když konstitutivní úprava práv a povinností účastníků nemá nic společného s normotvorbou a rozhodně tento druh žalob nemůže navozovat dojem zavedení soudcovského práva ve smyslu tvorby obecně závazných pravidel chování.¹¹⁶ To je významné tím více za situace, kdy žalob tohoto druhu v našem právním řádu výrazně přibývá.

Rozebíraný druh žalob liší od žalob na plnění zejména tím, že rozhodnutí o právo tvorné žalobě nemusí nutně ukládat účastníkům povinnosti. v praxi se to ale děje např. tam, kde je v rámci rozhodnutí o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví ukládáno účastníkovi, jemuž se přikazuje v rámci vypořádání věc do výlučného vlastnictví, zaplatit druhému účastníkovi peněžité vyrovnání hodnoty podílu. Obdobná situace je v řízeních o vypořádání zaniklého společného jmění manželů. Rozdíl je též v právo tvorných účincích rozhodnutí o žalobě. Rozhodnutí o žalobě

¹¹² Srov. např. Bajura, J., Salač, J.: Komentář k ust. § 2290 OZ, odst. 6. In.: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek v (§ 1721-2520, relativní majetková práva 1. část). 1. vydání Praha: Wolters Kluwer, 2014.

¹¹³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 208.

¹¹⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 208.

¹¹⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2018, s. 209.

¹¹⁶ Srov. např.: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2018, s. 209.

na plnění je deklaratorní a právotvorné účinky nemá. Rozhodnutí o právotvorné žalobě, jak již název napovídá a jak bylo rozebráno shora, má konstitutivní účinky.

Právotvorné žaloby se liší rovněž od žalob určovacích, a to mimo jiné konstitutivními právotvornými účinky rozhodnutí. Na vydání právotvorné žaloby nemusí mít žalobce naléhavý právní zájem. Jak píše Winterová žaloby právotvorné, „nejsou ani žalobami na určení ... právního vztahu, protože nežadají autoritativní vyjasnění nejasných právních poměrů, nýbrž vytvoření nových.“¹¹⁷

Zejména s ohledem na shora uvedené převážil v právní teorii názor, že právotvorné žaloby tvoří specifickou kategorii, kterou je nutno ve vztahu k ostatním druhům žalob vymezit.

Ze základních právních principů, mimo jiné pak z principů ústavních¹¹⁸, pak plyne, že k vydání právotvorného rozhodnutí a tím pádem i podání právotvorné žaloby je vyžadováno zvláštní zákonné zmocnění. Musí být založena zvláštní soudní pravomoc, neboť vydávání právotvorných rozhodnutí není typickým úkolem soudů. Kompetence soudu musí plynout z konkrétního ustanovení právního předpisu.¹¹⁹ Aplikace analogie je dle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR vyloučena.¹²⁰ Závěr o nepřipustnosti analogie zpochybňuje Dvořák, který argumentuje použitím analogie v případě sporů o užívání společné věci vedených mezi již rozvedenými manžely.¹²¹ Je však otázkou, zda jde o příklad zcela přílehavý a užití analogie. Osobně se spíše domnívám, že šlo o případy extenzivnějšího výkladu, jak sám autor zmíněného příspěvku naznačuje.

Vzhledem k tomu, že v případech právotvorných žalob vyplývá z právního předpisu, z něž zároveň plyne výše zmíněné zmocnění o věci rozhodnout, způsob vypořádání mezi účastníky, není soud v řízeních o právotvorných žalobách vázán návrhem účastníků, zejména pokud jde o způsob vypořádání.¹²²

¹¹⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 208.

¹¹⁸ Srov. např. ust. čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR, nebo čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny.

¹¹⁹ Stov. např. DVOŘÁK, B. Komentář k ust. § 80 OSŘ odst. 1. In.: LAVICKÝ, P.: *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Praktický komentář.

¹²⁰ k tomu srov. např. rozsudek NS ČR ze dne 16. 5. 2005 sp. zn. 22 Cdo 1438/2004.

¹²¹ DVOŘÁK, B.: *Lze vydávat konstitutivní soudní rozhodnutí na základě analogie?* Dostupné na <https://jinepravo.blogspot.com/2011/05/lze-vydavat-konstitutivni-soudni.html>.

¹²² Srov. ust. § 153 odst. 2 OSŘ.

Na druhou stranu řízení o právotvorných žalobách jsou typicky spornými návrhovými řízeními a nelze je tedy zahájit z moci úřední¹²³.

Za příklady právotvorných žalob lze uvést např. žalobu na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví ve smyslu ust. § 1143 a násl. občanského zákoníku, vypořádání společného jmění manželů s odkazem na ust. § 765 a násl. občanského zákoníku, či stanovení hranice mezi pozemky dle ust. § 1028 občanského zákoníku.

Zejména po novele zákonem č. 163/2020 Sb., pak nabylo na zajímavosti a důležitosti již dříve celkem hojně využívané ust. § 1209 občanského zákoníku. Podle jeho prvního odst.: „*Je-li pro to důležitý důvod, může přehlasovaný vlastník jednotky navrhnout soudu, aby o záležitosti týkající se správy domu a pozemku rozhodl; v rámci toho může též navrhnout, aby soud dočasně zakázal jednat podle napadeného rozhodnutí.*“ Ust. odst. 2 citovaného § 1209 občanského zákoníku je soudu ukládáno, aby právní poměry uspořádal dle slušného uvážení, což je termín, s nímž se setkáváme v občanském zákoníku častěji. Právě výše zmíněná novela pak dává soudu návod, jak může být o žalobě rozhodnuto. Soud přitom *může zejména rozhodnout, zda se má rozhodnutí uskutečnit bez výhrad, s výhradami či proti zajištění, anebo zda se uskutečnit vůbec nemá.*¹²⁴ Výčet variant rozhodnutí, je zjevně toliko demonstrativní a je tak přípustná i jiná varianta uspořádání poměrů.

Žalobu dle ust. § 1209 občanského zákoníku, která je dle mého soudu typicky žalobou právotvornou je nutno lišit žalobu na neplatnost rozhodnutí orgánu společenství vlastníků jednotek jako právnické osoby, která se řídí přiměřeně ustanoveními o žalobě na neplatnost rozhodnutí orgánů spolku.¹²⁵

V oblasti závazkového práva lze jako příklad zmínit žalobu na změnu nebo zrušení závazku v návaznosti na změnu okolností dle ust. § 1765, či 1766 občanského zákoníku. Zde ovšem ku příkladu na rozdíl od žaloby o vypořádání společného jmění manželů, jde o úpravu dispozitivní a možnost žaloby dle ust. § 1765, resp. § 1766 občanského zákoníku je v praxi mezi smluvními stranami zhusta vylučována.

¹²³ To je jeden z principů, jimiž se liší právotvorné žaloby od statusových návrhů, o kterých bude stručně pojednáno dále. Řízení ve statusových věcech lze v mnoha případech zahájit i bez návrhu.

¹²⁴ Stov. ust. § 1209 odst. 2 věta druhá OZ.

¹²⁵ Jak již výslovně uvádí ust. § 1221 OZ ve znění po novele zákonem č. 163/2020 Sb.

2.3.1 Žaloba na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

Spoluvlastnictví vzniká za situace, kdy je věc ve vlastnictví více osob. Spoluvlastnictví v občanském zákoníku je chápáno jako tzv. ideální a podíl určitého spoluvlastníka se vztahuje vždy k celé věci. Již z podstaty věci plyne, že nemá-li věc jediného pána, může docházet k neshodám a sporům. Občanský zákoník v tomto směru zakládá soudu právo rozhodnout ve věcech správy společné věci. v tomto směru dává¹²⁶ ust. § 1139 odst. 1 věta poslední občanského zákoníku soudu příkladmo návod, jak může ve věci rozhodnout. Pravděpodobně nejčastějším typem žaloby, která je v souvislosti se spoluvlastnictvím podávána, je však žaloba na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví o té bude podrobněji pojednáno dále.

Řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví se zahajuje na návrh, který je typickou žalobou ve smyslu v úvodu této práce definovaného pojmu. Jedná se o tedy mimo jiné o sporné řízení. Takovou žalobou se žalobce domáhá konstitutivního rozhodnutí soudu, jímž bude rozhodnuto, že se spoluvlastnictví zrušuje a zároveň bude určen způsob vypořádání dosavadních spoluvlastnických vztahů. Vzhledem k tomu, že řízení se zahajuje jen na návrh, nemůže soud rozhodnout o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví ve vztahu k věci, která není učiněna předmětem řízení návrhem žalobce učiněným v žalobě, případně později v průběhu řízení, jsou-li zde ještě podmínky pro připuštění změny žaloby. Pokud soud zahrne do řízení i jiné věci, než u nichž bylo zrušení spoluvlastnictví navrhováno, zatíží řízení vadou, která má za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.¹²⁷

Nejčastějším předmětem řízení jsou věci nemovité, i když požadovat zrušení a vypořádání spoluvlastnictví lze prakticky k jakékoli věci, která může být předmětem právních vztahů a spoluvlastnictví. Nikoli v všech věcí však připadají v úvahu všechny dále uvedené způsoby vypořádání, např. společné listiny nelze dělit dle výslovné díkce ust. § 1146 občanského zákoníku, živá zvířata pak nelze dělit z podstaty věci.

Řízení o tomto typ žaloby je tzv. řízením *iudicium duplex*, v němž mají obě strany zároveň postavení žalobce i žalovaného. Tento princip v tomto typu řízení

¹²⁶ Podobně jako již výše citované ust. § 1209 OZ.

¹²⁷ k tomu srov. rozsudek NS ČR ze dne 22. 10. 2007 sp. zn. 22 Cdo 2517/2006. Typickými případy jsou spory ve věcech spoluvlastnictví složitější užitelských celků nemovitých věcí tvořených více samostatnými nemovitými věcmi v právním smyslu, např. zemědělské usedlosti apod. Lze též poznamenat, že obdobná je situace v řízení o vypořádání společného jmění manželů.

vylučuje s výjimkou níže uvedenou podání vzájemné žaloby s eventuální možností vyloučení nároku k samostatnému řízení. Pokud je podána jedním ze spoluvlastníků žaloba na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, pak to vylučuje podání žaloby jiným spoluvlastníkem pro překážku litispendence. v případě, že v rámci procesní obrany navrhuje žalovaný jiný způsob vypořádání než žalobce, pak se jeho návrh, jak naznačeno nepovažuje za vzájemnou žalobu.¹²⁸ To platí obdobně v případě, kdy žalovaný navrhne vypořádání další věci související s věcmi, u nichž je zrušení spoluvlastnictví a vypořádání navrhováno žalobou.

V řízení o této žalobě není soud vázán návrhem účastníků, jak má být ve věci rozhodnuto, pokud jde o způsob vypořádání¹²⁹, což je pro právotvorné žaloby, jak uvedeno shora v obecných výkladech typické, neboť z právního předpisu plyne způsob vypořádání mezi účastníky. v tomto ohledu je soud v případě řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví nejen oprávněn k tomu ve věci rozhodnout a práva a povinnosti konkrétním účastníkům řízení založit, ale je i vázán způsobem vypořádání stanovenými občanským zákoníkem, a to i co do pořadí způsobů vypořádání.

Aby byla žaloba úspěšná, musí směřovat proti všem spoluvlastníkům věci.¹³⁰ v případě, že žalobce nepodá žalobu proti všem spoluvlastníkům jako žalovaným, vystavuje se bez dalšího nebezpečí zamítnutí žaloby, neboť okruh účastníků řízení není otázkou, na kterou by se vztahovala poučovací povinnost soudu dle ust. § 5 OSŘ¹³¹. Úspěchu žaloby však nebrání, je-li žaloba doplněna, resp. podán návrh na přistoupení dalších žalovaných do řízení až v průběhu řízení. Zásadní je stav ke dni vyhlášení rozhodnutí. Není ani vyloučeno, aby na straně žalobce vystupovalo více spoluvlastníků vedených shodným záměrem a procesním stanoviskem ve směru k návrhu na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

Ze skutečnosti, že soud není vázán návrhem účastníků, jde-li o způsob vypořádání spoluvlastnictví, plyne i fakt, že neuvede-li žalobce v žalobě žádný návrh způsobu vypořádání, nejde o překážku, pro kterou nelze pokračovat v řízení a žalobu nelze pro tento nedostatek odmítnout.¹³²

¹²⁸ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2003 sp. zn. 22 Cdo 1962/2002.

¹²⁹ Srov. např. rozhodnutí NS ČSR ze dne 9. 11. 1965 sp. zn. 5 C 22/65, nebo rozsudek NS ČR ze dne 22. 4. 2004 sp. zn. 22 Cdo 559/2004.

¹³⁰ k tomu srov. např. rozsudok Najvyššieho súdu z 30. 9. 1966 sp. zn. 4 Cz 79/66.

¹³¹ k tomu srov. např. rozsudek NS ČR ze dne 30. 8. 2011 sp. zn. 22 Cdo 2903/2010.

¹³² k tomu srov. např. usnesení NS ČR ze dne 2. 2. 2011 sp. zn. 22 Cdo 1476/2009.

Právní teorie i praxe rozlišuje vypořádání spoluvlastnictví v širším a užším smyslu. Vypořádáním v užším smyslu se rozumí vypořádání vztahů vznikajících v přímé souvislosti s rozhodnutím soudu o zrušení spoluvlastnictví, např. jde o rozhodnutí o přiměřené náhradě, kterou je povinen zaplatit spoluvlastník, jemuž byla přikázána věc do výlučného vlastnictví, ostatním spoluvlastníkům, nebo též o samotné rozhodnutí o přikázání věci. Vypořádáním v širším smyslu se rozumí komplexní vypořádání spoluvlastníků, tedy např. vypořádání investic do společné věci vynaložených jedním spoluvlastníkem bez příspěví druhých apod.

Způsoby vypořádání samotného spoluvlastnictví, tedy vypořádání v užším smyslu, stanoví občanský zákoník v ustanoveních § 1144 a násl. občanského zákoníku, přičemž z dikce zmíněných ustanovení rovněž plyne, že soud je vázán nejen způsoby rozhodnutí, ale i jejich zákonnou posloupností. Občanský zákoník předně soudu stanoví povinnost zkoumat, zda je možné věc reálně rozdělit. Až když není reálné rozdělení věci dobře možné, přikáže soud věc za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům. v případě, že žádný ze spoluvlastníků věc nechce¹³³, přichází na řadu prodej věci v dražbě s následným rozdělením výtěžku zpeněžení.

Novinkou vycházející z právní úpravy občanského zákoníku je možnost tzv. odkladu zrušení spoluvlastnictví. Soud disponuje právem zrušení spoluvlastnictví odložit v takových případech, kdy je tímto odložením zabráněno majetkové ztrátě nebo vážnému ohrožení oprávněného zájmu některého spoluvlastníka. Tento odklad je možný pouze o dobu dvou let. Odklad nemá tedy sloužit k tomu, že poměry spoluvlastníků zůstanou nedotčeny, má naopak zajistit dostatečně dlouhou dobu pro odstranění majetkového rizika. Pro odklad jsou navíc potřeba velmi zásadní důvody, které jsou pouze dočasné.¹³⁴ Rozhodnutí soudu o odkladu zrušení spoluvlastnictví je možný pouze na návrh, který je samostatnou žalobou v právním smyslu. Ten lze dle mého soudu uplatnit i v rámci procesní obrany jako vzájemnou žalobu, neboť jde o řízení se shodným okruhem účastníků a totožnou soudní příslušností. v případě uplatnění takové vzájemné žaloby je pravděpodobné, že by došlo nejprve k projednání žaloby na odklad zrušení spoluvlastnictví a následně by byly řešeny otázky přednesené žalobou na zrušení a vypořádání. s ohledem

¹³³ Stejně jako nelze nikoho nutit, aby setrval ve spoluvlastnictví (až na zákonné výjimky), nelze v tomto případě nikomu vnutit výlučné vlastnictví věci.

¹³⁴ Srov. usnesení NS ČR ze dne 29. 6. 2016 sp. zn. 22 Cdo 4755/2015.

na okolnosti případů může soud zvážit vyloučení žaloby o odklad zrušení spoluvlastnictví k samostatnému řízení. Zejména v takovém případě, pak v úvahu přichází i přerušování řízení o žalobě na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví postupem dle ust. § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ. Pokud by bylo vyhověno žalobě na odklad, musela by být žaloba na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví zamítnuta. Zamítnutí žaloby nevyklučuje její opětovné podání po uplynutí doby, na kterou bylo zrušení spoluvlastnictví odloženo.

Žalobu na odklad zrušení spoluvlastnictví nelze uplatnit jako vzájemnou žalobu v odvolacím řízení, neboť to zakazuje ust. § 216 OSŘ. Nabízí se otázka, zda by bylo v průběhu odvolacího řízení o odvolání proti vyhovujícímu rozhodnutí o žalobě na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví možno podat u soudu prvního stupně podat žalobu na odklad zrušení spoluvlastnictví. Osobně si myslím, že tento krok žádný právní předpis nezakazuje, a pokud bude žaloba na odklad podána do právní moci rozsudku soudu o žalobě na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, je nutno tuto skutečnost zohlednit v odvolacím řízení. Odvolacímu soudu by pravděpodobně nezbylo než řízení přerušit právě postupem dle ust. § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ až do rozhodnutí o žalobě na odklad zrušení spoluvlastnictví.

Žalobu na odklad zrušení spoluvlastnictví nelze ztotožňovat s procesní obranou žalovaných vedenou argumentací ve smyslu ust. § 1140 odst. 2 občanského zákoníku, pokud jde o námitku, že zrušení spoluvlastnictví je navrhováno v nevhodnou dobu, nebo jen k újmě některého ze spoluvlastníků.

Závěrem k této pasáži lze uvést, že v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví není vyloučeno uzavření a schválení soudního smíru. Ve věci nelze rozhodnout rozsudkem pro zmeškání, je však přípustné vydání rozsudku pro uznání.¹³⁵

¹³⁵ To ovšem platí pro řízení, jejichž výsledkem je právo tvorné rozhodnutí obecně. k tomu srov. např. rozsudek NS ČR ze dne 26. 3. 2009 sp. zn. 22 Cdo 4272/2007.

2.4 Statusové návrhy

Statusové návrhy zmiňuji v rámci zvoleného tématu pouze okrajově, neboť dříve byly v teorii i praxi minimálně některé druhy těchto návrhů označovány jako statusové žaloby¹³⁶. Šlo zejména o žaloby o rozvod manželství, určení rodičovství a další. Zejména po účinnosti ZŘS a související novele OSŘ však došlo v tomto ohledu k vyjasnění a řízení tohoto druhu jsou zahajována na základě návrhu, pokud jde o řízení návrhová, nikoli žaloby¹³⁷. Ve valné většině případů pak jde o řízení tzv. nesporná, která je možno zahájit i bez návrhu.

Mimo jiných již Winterová užívala pojem statusové návrhy, když tyto vymezovala jako „... návrhy směřují k autoritativní úpravě osobního statusu občana.“¹³⁸ Statusové návrhy se od většiny žalob, zejména od žalob na plnění, liší rovněž tím, že rozhodnutí o nich mají konstitutivní účinky a působí *ex nunc*. To reflektuje např. ust. § 396 ZŘS, které stanoví, že: „Zastavil-li odvolací soud řízení o odvolání proti rozsudku, jímž bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, proto, že odvolání bylo odvolatelem vzato zpět, nastane právní moc rozsudku dnem právní moci usnesení o zastavení odvolacího řízení.“ Tím je dána odchylka od ust. § 222 OSŘ, podle kterého obecně platí, že: „Jestliže odvolatel vezme odvolání zpět, právní moc napadeného rozhodnutí nastane, jako kdyby k podání odvolání nedošlo.“

S ohledem na shora uvedené jsem toho názoru, že v rámci zvoleného tématu druhy žalob v civilním řízení není případné se statusovými návrhy dále významněji zabývat, neboť nejde o žaloby ve smyslu výše zavedeného a rozebraného pojmosloví. Na tomto místě se ovšem sluší zmínit některé shodné rysy s výše rozebranými druhy žalob a na druhé straně vyzdvihnout existující rozdíly. Hlavní shodným znakem žalob a statusových návrhů je fakt, že statusové návrhy stejně jako žaloby zahajují soudní řízení. Tomu odpovídá mimo jiné dikce ust. § 79 OSŘ, z níž bychom mohli dovodit, mám za to, že obecně přijímané dělení, návrhů na zahájení řízení na návrhy v užším smyslu, zahajující řízení nesporné, a žaloby zahajující řízení sporné. Jsem toho názoru, že statusové návrhy představují zcela samostatnou kategorii, druh návrhů, a nejde tak např. o zvláštní subkategorii

¹³⁶ Nejednotně se tomto směru vyjadřovala i dikce ust. § 80 zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2013.

¹³⁷ k tomu srov. např. ust. § 13 ZŘS nebo ust. § 384 odst. 1 ZŘS.

¹³⁸ WINTEROVÁ, A. *Žaloba o občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s.55.

v rámci výše podrobněji rozebíraných právotvorných žalob¹³⁹, byť s nimi mají nejvíce společného. Hlavním spojujícím znakem právotvorných žalob ve shora vymezeném smyslu tohoto pojmu, je to, že rozhodnutí o návrhu o osobním stavu je zpravidla konstitutivní a působí *ex nunc*. Statusové návrhy se ovšem týkají výlučně postavení osob a zahajují řízení, která lze mnohdy zahájit i bez návrhu¹⁴⁰, čímž se od právotvorných žalob liší. Nejde ani o žaloby na plnění, kterými je usilováno o získání exekučního titulu a uložení povinnosti žalovanému. Rozhodnutí o statusových návrzích nejsou materiálně vykonatelná. Statusové návrhy liší od ostatních druhů žalob i to, co již bylo uvedeno, a sice to, že statusové návrhy jsou zpravidla projednávány v nesporném řízení. Rozhodnutí o statusových návrzích jsou závazná pro každého, nejen pro účastníky řízení, či orgány veřejné správy.¹⁴¹

Jak uvedeno, bližší pojednání o statusových návrzích by k šlo nad rámec zvoleného tématu a cílů této práce.

¹³⁹ Shodně např. WINTEROVÁ, A. a A. MACKOVÁ. Civilní právo procesní. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 204.

¹⁴⁰ Výjimkou je např. řízení o rozvod manželství, které lze zahájit jen na návrh.

¹⁴¹ Srov. WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 55.

3. Stručný náhled na žalobu a její druhy v civilní procesu Velké Británie

3.1 Angloamerický právní systém

Jak již bylo uvedeno v úvodu, daná část mé diplomové práce se bude zabývat termínem *žaloba* v anglickém právním systému. Oficiálním názvem země je *Spojené království Velké Británie a Severního Irsku* (dále jen „*Spojené království*“). Spojené království zahrnuje Velkou Británii (Anglii, Skotsko, Wales), Severní Irsko a přilehlé ostrovy. Disponuje třemi právními systémy, a to a) severoirským b) skotským a c) anglickým (platným i pro Wales).¹⁴² Předmětem dané práce budou především Anglie a Wales (dále jen jako „*Anglie*“).

Angloamerické právo (pramenící ze zvykového práva - *common law*) má svůj původ právě v Anglii. Základní rozdíl oproti českému právnímu systému činí fakt, že Velká Británie nedisponuje psanou ústavou (v tradičním slova smyslu), tedy jednotným dokumentem spojujícím veškeré prameny norem a kodexů do jednoho textu. Pro úplnost, britský právní systém nemá svůj původ v určitém souboru textů, ale v tradicích a je možné jej definovat jako systém *soudcovského práva* díky zvláštnímu postavení soudce, který právo pouze nenalézá, ale sám jej tvoří.¹⁴³ Je třeba doplnit, že v současné době nabývá psané právo v angloamerickém systému na významu.¹⁴⁴ Zajímavým faktem je, že anglický soudce nemá povinnost svůj rozsudek odůvodňovat. Na druhou stranu je pravidlem, že soudy vytvářející precedenty své rozsudky odůvodňují.¹⁴⁵ Soudy v tomto ohledu tedy vytváří samotné právo. Uplatnění precedentů lze sice odmítnout, nicméně stává se tak pouze ojediněle.¹⁴⁶ v dnešní době čerpá právo v Anglii a Walesu z těchto zdrojů:

¹⁴² ROVNÁ, L. Kdo vládne Británii?. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 280 s. Politické systémy; sv. 1. ISBN 80-86429-27-X.

¹⁴³ HUNGR, P. Teorie práva 2. Brno: Institut mezioborových studií, 2006. 100 s, s. 65. Srov. KNAPP, V. Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1996. xvi, 248 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-089-3, s. 164.

¹⁴⁴ Ibidem, s. 164.

¹⁴⁵ Ibidem., s. 169.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 169.

- a) zákonů schválených parlamentem, b) rozhodnutí soudců – precedentů, c) evropské legislativy,¹⁴⁷ d) nejvýznamnějších děl právnické literatury v případě, kdy neexistuje vhodný precedent.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Civil proceedings in England and Wales [online]. Webové stránky advokátní kanceláře Macfarlanes. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://www.macfarlanes.com/media/1434/g-pdfs-civil-proceedings-in-england-and-wales.pdf>.

¹⁴⁸ SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed. Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>.

3.2 Soudní systém v Anglii

Soudní služba Jejeho Veličenstva (*Her Majesty's Courts & Tribunals Service*) zajišťuje soudní systém s nezávislými soudci a odpovídá za správu trestních, civilních a rodinných soudů a tribunálů v Anglii a Walesu a nedecentralizovaných tribunálů ve Skotsku a Severním Irsku. Soudní systém celého Spojeného království lze charakterizovat jako značně komplikovaný. V každé jurisdikci existuje soud pro rozhodování v trestních věcech a soud pro rozhodování v civilních věcech.¹⁴⁹

Důležitým článkem soustavy civilních soudů v Anglii, Walesu a v Severním Irsku jsou *hrabské soudy* (County Courts), u kterých jsou projednávány méně závažné případy a většina občanskoprávních věcí v Anglii a Walesu. Celkem jich je v Anglii 173. Z logiky věci vyplývá, že méně složité kauzy se projednávají před soudy hrabství a složitější naopak u *Vrchního soudu* (Her Majesty's High Court of Justice).¹⁵⁰ Většina projednávaných případů u hrabských soudů se týká peněžitých pohledávek. Dále jsou také běžnými kauzami profesní nedbalost (professional negligence), nehody se smrtelnými následky (fatal accidents) a záležitosti z rodinného práva, tedy rozvody, péče o děti, adopce aj.¹⁵¹ Dále tedy existuje výše zmíněný *Vrchní soud* (Her Majesty's High Court of Justice), který v praxi řeší důležité a v zásadě komplexnější kauzy. Organizován je na tři části - *Královský soud* (Queen's Bench Division), *Soud Lorda kancléře* (Chancery Division) a *Rodinný soud* (Family Division).¹⁵²

V soudním systému VB figurují dále *magistrátní soudy*. Ty většinou projednávají trestní případy, nicméně řeší i některé civilní případy, především z rodinného práva, dále také řeší vymáhání peněžitých pohledávek. Některé

¹⁴⁹ Ordinary courts – England and Wales. E-justice.europa.eu [online]. Poslední změna 30.11.2016 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-ew-en.do?member=1.

¹⁵⁰ SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed. Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>, s. 230.

¹⁵¹ Ordinary courts – England and Wales. E-justice.europa.eu [online]. Poslední změna 30.11.2016 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-ew-en.do?member=1.

¹⁵² HM Courts & Tribunals Service. GOV.UK [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-courts-and-tribunals-service/about>.

magistrátní soudy jsou *soudy pro mladistvé* (Youth Courts) nebo *soudy pro rodinné právo* (Family Proceedings Courts).¹⁵³

V systému dále figuruje *Odvolací soud* (Court of Appeal), který projednává odvolání především vůči Vrchnímu soudu a hrabským soudům.¹⁵⁴ Trestnímu úseku (Criminal Division) předsedá *Lord nejvyšší soudce* (Lord Chief Justice) a civilnímu úseku předsedá *předseda* (Master of the Rolls).¹⁵⁵ Dalšími články soudního systému jsou *Správní soud* (Administrative Court), *Divizní soudy Vrchního soudu* (Divisional courts), *Korunní soud* (Crown Court) a *Nejvyšší soud* (Supreme Court).¹⁵⁶

¹⁵³ Ordinary courts – England and Wales. E-justice.europa.eu [online]. Poslední změna 30.11.2016 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-ew-en.do?member=1.

¹⁵⁴ Ordinary courts – England and Wales. E-justice.europa.eu [online]. Poslední změna 30.11.2016 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-ew-en.do?member=1.

¹⁵⁵ Ibidem.

¹⁵⁶ Ordinary courts – introduction. E-justice.europa.eu [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-ew-en.do?member=1.

3.3 Žaloba v občanskoprávním řízení (civil proceeding) v Anglii a Walesu

Občanskoprávní řízení v Anglii a Walesu je značně odlišné od řízení vedeného v českém prostředí. v anglickém právním systému vedou totiž spor samy strany sporu. Soudce má roli rozhodčího, nicméně pozbývá role vyšetřovatele. Řízení samotného procesu je na stranách samotných, to znamená, že je v jejich nejlepšího zájmu prezentovat argumenty a dodat co nejvíce relevantních a stranu podporujících důkazů. Strany také mohou předvolat svědky a specialisty z různých oborů.¹⁵⁷ Soudce je v zásadě pasivním činitelem, strany naopak tím aktivním. Soud nevyslychává svědky, to zůstává úkolem advokátů procesních stran. Činností soudu je tak pouze činnost stran usměrňovat.¹⁵⁸ Samotný soudce zpravidla ani nezná případ detailně před jeho samotným projednáváním a o všech okolnostech se dozvídá až z tvrzení stran.¹⁵⁹

V Anglii a Walesu existuje i právo na projednání žaloby porotou, což se týká žalob pro podvodné jednání, urážku na cti, pomluvu, trestního stíhání na základě křivého obvinění a omezování osobní svobody.¹⁶⁰ v tomto případě rozhoduje porota o skutkových otázkách a o odškodnění, které je přiznáno poškozené osobě. Výroky poroty by měly být jednomyslné, případně se uznávají většinové výroky.¹⁶¹ i pro tyto případy může dojít k soudnímu rozhodnutí neprojednání před porotou a to tehdy, pokud se v případě vyskytuje příliš odborná dokumentace, a tudíž by nebylo možným, aby rozhodovali právně nevzdělaní laici.¹⁶²

Obecně má žalující strana na výběr, zda dojde k zahájení procesu u *Vrchního soudu* (High Court) nebo u *soudu hrabství* (County Court). Nicméně

¹⁵⁷ Civil courts and civil procedure rules. RocketLawyer.com [online]. [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.rocketlawyer.com/gb/en/quick-guides/civil-courts-and-civil-procedure-rules>.

¹⁵⁸ The Civil Procedure (Amendment) Rules 1999. 1999 No. 1008 (L. 8) [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/cy/uksi/1999/1008/made>.

¹⁵⁹ LOUGHLIN, Paula a GERLIS, Stephen. Civil procedure 2. vydání. London: Cavendish Publishing; 2001, počet stran: 530. ISBN: 1859414974.

¹⁶⁰ SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed. Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>.

¹⁶¹ Civil proceedings in England and Wales. Webové stránky advokátní kanceláře Macfarlanes [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://www.macfarlanes.com/media/1434/g-pdfs-civil-proceedings-in-england-and-wales.pdf>.

¹⁶² SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed. Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>.

Vrchního soudu by mělo být využito pouze v případě kauz velmi důležitých nebo takových majících hodnotu více jak 100 000 liber.¹⁶³

V případě projednávání u Vrchního soudu dochází k řešení kauz u jedné z jeho tří divizí. u *Královského soud* (Queen's Bench Division) se projednávají smluvní delikty a spory týkající se zaměstnaneckého poměru (employment). u *Soudu Lorda kancléře* (Chancery Division) se řeší spory týkající se hypoték (mortgages), svěřenectví (trust), autorského práva (copyright), prodeje pozemků (sale of land), správy majetku zesnulých (administration of the estates of the dead), platnosti a interpretace závětí (validity and interpretation of wills), bankrotů (bankruptcy), patentů aj.¹⁶⁴ u *Rodinného soudu* (Family Division) se projednávají rozvody, spory týkající se dětí, adopce.¹⁶⁵

V případě odmítnutí splnění rozsudku nebo příkazu soudu, existuje několik řízení pro výkon rozhodnutí (zabavení majetku dlužníka, příkaz ke srážkám ze mzdy, trest odnětí svobody za maření výkonu úředního rozhodnutí).¹⁶⁶

¹⁶³ SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed. Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>, s. 232.

¹⁶⁴ Ibidem.

¹⁶⁵ Ibidem, s. 232-235.

¹⁶⁶ Ibidem.

3.4 The civil Producer Rules

Spravedlivý průběh civilního řízení je zajištěn následováním pravidel, daných zákonnou úpravou, zvaných *The Civil Procedure Rules 1999* (dále jen „CPR“), které vstoupily v platnosti 26.4.1999.¹⁶⁷ Důvodem přijetí dané zákonné úpravy bylo časté poukazování na neefektivitu tehdejšího systému (přetíženost a v důsledku příliš dlouhé čekací lhůty). v roce 1996 byla Lordem Wolfem vypracovaná zpráva *Access to Justice* navrhuující reformu civilního soudního systému. Důležitým prvkem jeho návrhu byla kategorizace postupů řízení v občanskoprávních věcech, tedy *postup pro malé žaloby* (Small claims track), *zrychlený postup* (Fast track) a *postup pro složité žaloby* (Multi track).¹⁶⁸ Podrobněji se daným postupům budu věnovat v kapitole 1.5 *Postupy řízení*. Změna systému byla zákonně ukotvena v zákoně o civilním řízení (Civil Procedure Act 1997)¹⁶⁹ a do pravidel Civil Procedure Rules 1999.

Nová úprava řeší pozici soudu jakožto vykonavatele řízení případu (tzv. *case management*). Soud je instruován danou zákonnou úpravou ke správnému identifikování sporu v jeho rané fázi, k vedení stran sporu k využití alternativních řešení (zprostředkování vyjednávání – *mediace*). k dalším úpravám patří instruování soudu být nápomocný oběma stranám ve vyřešení jejich sporu a zajištění časového naplánování.¹⁷⁰ Dále má soud zajišťovat, že výpovědi svědků se týkají pouze potřebných záležitostí a slouží tedy jako důkaz pouze pro řešení spor. Mezi další pravomoci soudu patří pravomoc ukládat sankce za nezaplacení poplatků či za nedodržování pravidel a instrukcí řízení. *Case management* v neposlední řadě znamená instruování soudu k využívání technologií.¹⁷¹

Co se týče terminologického pojmenování, které přinesla tato zákonná úprava, patří sem nové pojmenování pro žalobní tiskopis „claim form“ (namísto „writ“).¹⁷² Nová úprava rovněž klade veliký důkaz na před-soudní přípravu stran.¹⁷³

¹⁶⁷ The Civil Procedure (Amendment) Rules 1999. 1999 No. 1008 (L. 8) [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/cy/uksi/1999/1008/made>.

¹⁶⁸ Access to Justice Act 1999 – Explanatory notes – Background. [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/22/notes/division/5/2>.

¹⁶⁹ The Civil Procedure Act 1997. [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/12/section/1>.

¹⁷⁰ Ibidem.

¹⁷¹ SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed. Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>, s. 257.

¹⁷² Ibidem, s. 252.

¹⁷³ Ibidem, s. 257.

Ačkoliv došlo danou zákonnou úpravou ke změnám v procesních pravidlech, soud nadále zůstává pasivním hráčem, který strany pouze usměřňuje a poučuje (v případě vadného podání). Strany sporu musí být velice iniciativní, což znamená, že kladou vysoké nároky na své právní zástupce (tzv. *barristers*, kteří zastupují strany před soudem a tzv. *solicitors*, kteří mají druhořadou, pouze podpůrnou, roli).¹⁷⁴

¹⁷⁴ Ibidem.

3.5 Druhy žalob

Anglický soudní systém je v rámci civilního práva v zásadě komplikovanější než soudní systém v České republice. Většina občanských sporů se vůbec nedostává k soudu a většina z těch, které tak neučiní, k soudu stejně nedospěje. Mnoho sporů je řešeno prostřednictvím zákonných postupů pro vyřizování stížností nebo prostřednictvím mediace a vyjednávání. Dále arbitráž je běžná v obchodních a stavebních sporech.¹⁷⁵

Klasifikace žalob, tak jak ji známe z českého prostředí, v anglické právní literatuře neexistuje. v rámci civilního práva v Anglii nalezneme stejně jako u nás *žaloby na plnění* (např. žaloby o zaplacení určité peněžité částky), *žaloby na určení* (žaloby na určení vlastníka nemovitosti) a *žaloby o vznik, změnu a zánik určitého právního vztahu*.¹⁷⁶ Nicméně jedná se o rozdělení pouze přibližné a teoretické. Systém jednotlivých druhů žalob a jejich podávání u příslušného soudu včetně jejich projednávání je velmi propracovaným systémem a na téměř každý právní problém existuje speciální druh žaloby.

¹⁷⁵ HODGES, Christopher et al. Civil justice in England and Wales – beyond the courts [online]. 2009. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z:

https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/civil_justice_in_england_and_wales_-_beyond_courts_mapping_out_non-judicial_civil_justice_mechanisms.pdf.

¹⁷⁶ PAVLÍČKOVÁ, Iveta. Druhy žalob v civilním procesu [online]. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. 2010. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z:

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/44651/RPTX_2009_2_0_310589_0_890_36.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

3.6 Postupy řízení

Existují tři postupy projednávání v rámci soudů hrabství, které svým způsobem přináší další teoretické vymezení druhů žalob. Jedná se o následující postupy (tracks):

a) *Postup pro malé žaloby* (Small claims track)

Toto řízení se týká žalob v jednoduchých záležitostech pod 10 000 liber. Výjimkou jsou žaloby ve věci fyzické újmy/újm na zdraví (personal injury), které se dají klasifikovat jako malé žaloby, pokud nárok na škody nárokováné za bolest a utrpení nepřesahuje 1 000 liber a pokud finanční částka celé takové žaloby nepřesahuje zmiňovaných 10 000 liber. Veškeré malé žaloby do finanční částky 5 000 liber by měly být řešeny formou mediace.¹⁷⁷

Tato procedura je jednoduchá, nejsou v ní vyžadováni právní zástupci a strana, která spor prohraje nehradí právní náklady druhé strany. i strana vítězná musí tedy počítat s tím, že uhradí veškeré náklady. Problém tedy může nastat ve chvíli, kdy člověk vynaloží větší peněžní částku za řízení, než reálně vyhraje. Největší výhodou daného postupu je rychlost.¹⁷⁸ Tento postup také umožňuje straně nebýt přítomen na závěrečném slyšení.¹⁷⁹

b) *Zrychlený postup* (Fast track)

Zrychlené řízení řeší žaloby v rozsahu 10 000-25 000 liber, které je možné soudit během jednoho dne. Soudem je stanoven striktní harmonogram a strany nesmí řízení protahovat.¹⁸⁰ Toto řízení limituje expertní důkazy a to tak, že je povolen jeden specialista pro každou ze stran sporu v jakémkoliv oboru. Dále také je možno předložit expertní důkazy pouze ve dvou expertních oblastech.¹⁸¹

¹⁷⁷ SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed. Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>, s. 261-263.

¹⁷⁸ SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed. Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>, s. 252.

¹⁷⁹ Ibidem, s. 264.

¹⁸⁰ Ibidem, s. 264-265.

¹⁸¹ Ibidem.

c) *Postup pro složité žaloby* (Multi track)

Daným postupem jsou řešeny žaloby se složitým skutkovým základem a žaloby nad částku 25 000 liber.¹⁸²

¹⁸² Civil courts and civil procedure rules. RocketLawyer.com [online]. [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.rocketlawyer.com/gb/en/quick-guides/civil-courts-and-civil-procedure-rules>

4. Závěr

V úvodu byla žaloba definována jako procesní úkon, kterým „se žalobce obrací na soud s žádostí o poskytnutí ochrany proti určitému odpůrci (žalovanému).“¹⁸³ Žalobou se zahajuje toliko řízení sporné. Zároveň bylo zjištěno, že žaloby je z velmi praktických důvodů možné a vhodné dělit do kategorií dle určitých shodných typových znaků.

S ohledem na zjištěné bych jako nejvýznamnější vyhodnotila dělení žalob podle obsahu žalobního petitu, tedy podle toho, o co žalobce žalobou usiluje. z tohoto pohledu žaloby dělíme na žaloby na plnění, žaloby na určení a žaloby o založení, změnu či zrušení právního poměru. Dříve byla v rámci tohoto dělení žaloby vymezena kategorie statusových žalob, které je ale nyní nutno chápat jako návrhy na zahájení řízení, a to z důvodů, které byly uvedeny. Hovoříme tak o statusových návrzích. V současné právní úpravě nenajdeme zákonné rozdělení druhů žalob, což ovšem není nijak na závadu. *De lege ferenda* je uvažováno o tom, že se demonstrativní výčet druhů žalob v rozdělení podle obsahu petitu do právního řádu vrátí.

Pokud bych měla vyzdvihnout některé konkrétní závěry, pak by to byl zejména závěr v tom smyslu, že žaloby na určení právní skutečnosti, které jsou převážně považovány za nepřipustné bez výslovné zákonné úpravy zvláštního druhu žaloby¹⁸⁴, vnímám jako žaloby na určení v užším smyslu. Mám za to, že řízení o tomto druhu žalob ústí v rozhodnutí převážně s deklaratorními účinky. v právním řádu se množí stále více konkrétní druhy žalob na určení právní skutečnosti, o nichž lze rozhodnout, bez toho, aniž by žalobce tvrdil a prokázal naléhavý právní zájem na určení, neboť tento se s ohledem na zákonem výslovně upravenou možnost podání žaloby v jistém smyslu presumuje.

¹⁸³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 190.

¹⁸⁴ Jednak proto, že většinou nejsou tyto žaloby vnímány jako žaloby na určení existence či neexistence právního poměru, neboť právní skutečnost není sama o sobě právní poměr, a jednak proto, že na určení existence či neexistence právní skutečnosti zpravidla nebude dán naléhavý právní zájem. Za situace, kdy lze např. žalovat na určení existence právního poměru ze smlouvy o účtu, nebude přípustná žaloba na neplatnost výpovědi.

Jak bylo podrobně rozebráno, podmínkou úspěchu žaloby v užším smyslu, tj. žaloba dle ust. § 80 OSŘ, je naléhavý právní zájem na příslušném určení na straně žalobce. Z toho mimo jiné plyne, že možnost podání žaloby na plnění většinou vylučuje možnost žalovat na určení právního poměru, z něhož vychází potenciálně žalobou na plnění uplatnitelný nárok. Výjimku tvoří situace, kdy se žalobou na určení vytváří pevný základ pro vyjasnění právních poměrů mezi účastníky.

V rámci kategorie žalob právotvorných, tj. žalob o založení, změnu či zrušení právního poměru bych na tomto místě podtrhla závěr o nepřípustnosti žaloby bez výslovného zákonného zmocnění k rozhodnutí soudu o takové žalobě s převládajícím názorem o nepřípustnosti analogie.

K porovnání české a britské právní úpravy lze poznat, že právní systém britských ostrovů je výrazně složitější, pokud jde o uplatňování nároků, než je systém České republiky a obecná přípustnost žalob, zejména jde-li o žaloby na plnění. V Anglii prakticky existuje ke každé kategorii nároku samostatný typ žalob. Možná právě z toho důvodu nehovoří anglická druhých žalob. V právním řádu rovněž žádný výčet druhů žalob či dělení nenalezneme. I v rámci anglického právního systému lze však vyzorovat existenci žalob na plnění, určovacích žalob a právotvorných. Taktéž lze teoreticky vydefinovat kategorii statusových návrhů.

Jedním z možných způsobů, jak třídit žaloby v právním systému Velké Británie, by mohlo být dělení podle postupů řízení, které ta, či ona žaloba zahajuje. Dle tohoto kritéria by bylo možno rozlišit malé žaloby zahajující postup pro malé žaloby (Small claims tract), žaloby pro zrychlený postup (Fast track) a složité žaloby zahajující složité řízení (Multi track).

Jak již text výše uvádí, dovoluji si říct, česká úprava je oproti té anglické více přehledná a alespoň nám dává možnost vymezit členění druhů žalob dle různých kritérií.

Seznam použité literatury

Odborná literatura:

1. DRÁPAL, L. a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I.* 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009.
2. HULMÁK, M.: *Občanský zákoník VI: závazkové právo: zvláštní část (§2055-3014): komentář.* 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014.
3. HUNGR, P. *Teorie práva 2.* Brno: Institut mezioborových studií, 2006.
4. JIRSA, J. a kol.: *Občanský soudní řízení, 2. část. Soudcovský komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2019.
5. KNAPP, V. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy.* Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právnické učebnice.
6. KRÁLÍK, M. *Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku.* 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. xx, Beckova edice právní instituty.
7. Králík, M.: *Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. Uplatňování nároků a rozhodování o nich (procesní a hmotněprávní souvislosti). 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Leges, 2014.
8. LAVICKÝ, P. a kolektiv. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016.
9. LOUGHLIN, P. a GERLIS, S. *Civil procedure* 2. vydání. London: Cavendish Publishing: 2001.
10. *Občanský zákoník: komentář.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 6 sv. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace.
11. ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Politické systémy.
12. SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE K. *Civilní proces.* Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006.
13. SCHELLEOVÁ, I., *Český civilní proces: vysokoškolská právnická učebnice.* Praha: Linde, 1997.
14. SIME, Stuart. *A Practical Approach to Civil Procedure.* Oxford University Press: 2017.
15. STEINER, V. *Základní otázky občanského práva procesního.* Praha: Academia, 1980.

16. SVOBODA, K.; ŠÍNOVÁ R.; HAMULÁKOVÁ K., *Civilní proces: obecná část, sporné řízení*. Vyd. 1 v Praze: C.H.Beck, 2014. ISBN 978-807-4002-793.
17. SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-473-9.
18. SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-535-9.
19. SVOBODA, K.; ŠÍNOVÁ R.; HAMULÁKOVÁ K., *Civilní proces: obecná část, sporné řízení*. Vyd. 1 V Praze: C.H.Beck, 2014. ISBN 978-807-4002-793.
20. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V (§ 1721-2520, relativní majetková práva 1. část)*. 1. vydání Praha: Wolters Kluwer, 2014.
21. WILSON, Steve et al. *English legal system*. Second edition. NY Oxford University Press [2016].
22. WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2011.
23. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018.
24. WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*. Praha: Univerzita Karlova, 1979. Acta Universitatis Carolinae.
25. ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právní učebnice (Aleš Čeněk).
26. ZOULÍK, F.: *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Studie ČSAV, 4/1969.

Právní předpisy:

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
2. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky

3. Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů
4. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
5. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
6. Zákon č. 99/2014 Sb., občanský soudní řád
7. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
8. Zákon č. 256/2012 Sb., o katastru nemovitostí
9. Zákon č. 531/1991 Sb., obchodní zákoník

Judikatura:

1. Nález Ústavního soudu ze dne 5.11.1997, sp. zn. II ÚS 159/97
2. Nález Ústavního soudu ze dne 20.6.1995, sp. zn. III. ÚS 17/95.
3. Nález ÚS ze dne 24. 6. 1998 sp. zn. II. ÚS 192/97.
4. Rozhodnutí NS ČSR sp. zn. 3 Cz 33/71.
5. Rozhodnutí NS ČR ze dne 29. 4. 2003 sp. zn. 21 Cdo 58/2003.
6. Rozhodnutí NS ČSR sp. zn. Cjp 40/83.
7. Rozhodnutí NS ČR ze dne 28. 6. 2001 sp. zn. 20 Cdo 2021/99.
8. Rozhodnutí NS ČSR ze dne 9. 11. 1965 sp. zn. 5 C 22/65.
9. Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 22. 3. 2001 sp. zn. 12 Co 385/2000.
10. Rozsudek NS ČR ze dne 9. 10. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1997/2000
11. Rozsudek NS ČR ze dne 29.6.2017, sp. zn. 33 Cdo 2639/2015
12. Rozsudek NS ČR ze dne 10. 3. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1319/2013
13. Rozsudek NS ČR ze dne 29.6.2017, sp. zn. 33 Cdo 2639/2015
14. Rozsudek NS ČR ze dne 14.12.2000, sp. zn. 3 Cdon 1338/96.
15. Rozsudek NS ČR ze dne 6.3.2001, sp. zn. 22 Cdo 797/2000.
16. Rozsudek NS ČR ze dne 3.4.2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001.
17. Rozsudek NS ČR ze dne 15.12.1992, sp. zn. neznámá (PR 1/1993 s 18.).
18. Rozsudek NS ČR ze dne 18.1.2001, sp. zn 21 Cdo 2920/99.
19. Rozsudek NS ČR ze dne 9.1.2013, sp. zn 28 Cdo 2375/2012.
20. Rozsudek NS ČR ze dne 14.12.200, sp. zn 20 Cdo 1897/98.
21. Rozsudek NS ČR ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 585/2012.
22. Rozsudek NS ČR ze dne 6.10.2004, sp. zn. 22 Cdo 1826/2004.

23. Rozsudek NS ČR dne 19.12.2002, sp. zn. 30 Cdo 1865/2002.
24. Rozsudek NS ČR ze dne 24.9.2014, sp. zn. 21 Cdo 3399/2013.
25. Rozsudek NS ČR ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. 22 Cdo 828/2006.
26. Rozsudek NS ČR ze dne 13. 3. 2012, sp. zn. 26 Cdo 673/2011.
27. Rozsudek NS ČR ze dne 15. 10. 2009 ve věci, sp. zn. 26 Cdo 845/2008.
28. Rozsudek NS ČR ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. 26 Cdo 2076/2009.
29. Rozsudek NS ČR ze dne 29. 3. 2001 sp. zn. 20 Cdo 1129/99,
30. Rozsudek NS ČR ze dne 26. 11. 1998 sp. zn. 3 Cdo 385/96,
31. Rozsudek NS ČR ze dne 28. 5. 1998 sp. zn. 2 Cdo 1361/97.
32. Rozsudek NS ČR ze dne 29. 3. 2001 sp.zn. 22 Cdo 255/2001
33. Rozsudek NS ČR ze dne 31. 3. 2010 sp. zn. 28 Cdo 724/2010.
34. Rozsudek NS ČR ze dne 21. 12. 2010 sp. zn. 21 Cdo 2185/2009.
35. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2005 sp. zn. 29 Cdo 539/2003.
36. Rozsudek NS ČR ze dne 1. 3. 2007 sp. zn. 29 Odo 208/2005.
37. Rozsudek NS ČR ze dne 20. března 1996 sp. zn. II Odo 50/96.
38. Rozsudek NS ČR ze dne 16. 5. 2005 sp. zn. 22 Cdo 1438/2004.
39. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2003 sp. zn. 22 Cdo 1962/2002.
40. Rozsudek NS ČR ze dne 22. 4. 2004 sp. zn. 22 Cdo 559/2004.
41. Rozsudok Najvyššieho súdu z 30. 9. 1966 sp. zn. 4 Cz 79/66.
42. Rozsudek NS ČR ze dne 30. 8. 2011 sp. zn. 22 Cdo 2903/2010.
43. Rozsudek NS ČR ze dne 26. 3. 2009 sp. zn. 22 Cdo 4272/2007
44. Usnesení NS ČR ze dne 25.9.2002, sp. zn. Odo 421/2002.
45. Usnesení NS ČR ze dne 20. 8.2003, sp. zn. 21 Cdo 909/2003.
46. Usnesení NS ČR ze dne 21. 10. 2004 sp. zn. 22 Cdo 2568/2003.
47. Usnesení NS ČR ze dne 22. 10. 2007 sp. zn. 22 Cdo 2517/2006.
48. Usnesení NS ČR ze dne 22. 7. 2009, sp. zn. 25 Cdo 2462/2009.
49. Usnesení NS ČR ze dne 15. 6. 2016 sp. zn. 22 Cdo 1942/2016.
50. Usnesení NS ČR ze dne 29. 6. 2016 sp. zn. 22 Cdo 300/2016.
51. Usnesení NS ČR ze dne 29. 6. 2016 sp. zn. 22 Cdo 4755/2015.
52. Usnesení NS ČR ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 32 Cdo 2266/2015.
53. Usnesení NS ČR ze dne 6.2.2018, sp. zn. Cdo 3681/2017.
54. Usnesení NS ČR ze dne 28.7.2010, sp. zn. 28 Cdo 3889/2008.
55. Usnesení NS ČR ze dne 27. 4. 2005 sp. zn. 20 Cdo 813/2004.
56. Usnesení NS ČR ze dne 3. 10. 2002 sp. zn. 22 Cdo 1474/2002.

57. Usnesení NS ČR ze dne 26. 11. 2014 sp. zn. 30 Cdo 2158/2014.
58. Usnesení NS ČR ze dne 5. 12. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2091/2005.
59. Usnesení ÚS ze dne 28. 2. 2007 sp. zn. III. ÚS 445/06.
60. Usnesení NS ČR ze dne 2. 2. 2011 sp. zn. 22 Cdo 1476/2009.
61. Zpráva Nejvyššího soudu SSR ze dne 23. 5. 1985 sp. zn. Pls 1/85.

Odborná periodika:

1. MACUR, J. *Civilní proces a právo na soudní ochranu*, Právní rozhledy, 1996.
2. KOSTÍK, R. *Zákonné žaloby určovacího charakteru*. Právní rozhledy, 2008 č. 17.
3. SVATOŠ, P. *Určovací žaloba*. Bulletin advokacie, 1986.
4. SVOBODA, K. *Žaloba na ochranu vlastnického práva dle nového občanského zákoníku*, Právní rozhledy, 2013, č. 4.
5. ZOULÍK, F. *Konstitutivní rozsudky*, Právník, 5/1966.

Internetové zdroje:

1. Access to Justice Act 1999 – Explanatory notes – Background. [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z:
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/22/notes/division/5/2>.
2. Civil courts and civil procedure rules. RocketLawyer.com [online]. [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: <https://www.rocketlawyer.com/gb/en/quick-guides/civil-courts-and-civil-procedure-rules>.
3. Dohnal, Jakub. Aktuálně k vypořádání spoluvlastnictví dle nového občanského zákoníku. Právní prostor. [online]. Publikováno: 17.10.2016.
4. Civil proceedings in England and Wales. Webové stránky advokátní kanceláře Macfarlanes [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z:
<https://www.macfarlanes.com/media/1434/g-pdfs-civil-proceedings-in-england-and-wales.pdf>.
5. DVOŘÁK, B.: *Lze vydávat konstitutivní soudní rozhodnutí na základě analogie?* Dostupné na <https://jinepravo.blogspot.com/2011/05/lze-vydavat-konstitutivni-soudni.html>.

6. HM Courts & Tribunals Service. GOV.UK [online]. [cit. 2020-02-17].
Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-courts-and-tribunals-service/about>.
7. HODGES, Christopher et al. Civil justice in England and Wales – beyond the courts [online]. 2009. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/civil_justice_in_england_and_wales_-_beyond_courts_mapping_out_non-judicial_civil_justice_mechanisms.pdf.
8. <https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/protocol>.
9. Ordinary courts – introduction. E-justice.europa.eu [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-ew-en.do?member=1.
10. Ordinary courts – England and Wales. E-justice.europa.eu [online].
Poslední změna 30.11.2016 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-ew-en.do?member=1.
11. PAVLÍČKOVÁ, Iveta. Druhy žalob v civilním procesu [online].
Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. 2010. [cit. 2020-01-15].
Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/44651/RPTX_2009_2_0_310589_0_89036.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
12. SLAPPER, Gary. The English legal system: 2013-2014 [online]. 14th ed.
Abingdon [England]: Routledge, 2013 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1154314>.
13. Sekce 35.3 CPR 1998. 1999 No. 1008 (L. 8) [online]. [cit. 2020-03-13].
Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/cy/uksi/1999/1008/made>.
14. The Civil Procedure (Amendment) Rules 1999. 1999 No. 1008 (L. 8) [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/cy/uksi/1999/1008/made>.
15. The Civil Procedure Act 1997. [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/12/section/1>.

Seznam klíčových slov

Druhy žalob

Statusová žaloba

Určovací žaloba

Žaloba na plnění

Žaloba na založení, změnu a zánik právního vztahu

Žaloba

Slovníček pojmů

Claim form – žalobní tiskopis

Common law – zvykové/obyčejové právo

County Court – hrabský soud

Equity – ekvita, právo spravedlnosti

High Court of Justice – vrchní soud

Writ – soudní příkaz, obsílka

Resumé

This diploma thesis on „Type of Actions in Civil Process“ is based mainly on professional literature and case law and is divided into two chapters. The aim of the thesis is to analyse the institute of the lawsuit, then to analyse the various types of lawsuits that serve to protect rights in civil proceedings and, at the end of the work, lawsuits in Great Britain are described, the introduction describes the action in general and some of its essentials. The second part of the thesis deals generally and concretely with the types of lawsuits that are confronted with the case-law of the courts due to insufficient legislation. Some points are focused on specific species. The last part deals with the lawsuit in the UK, the judicial system in England, and the civil action in England and Wales.